

Araştırma Makalesi / Research Article

İDARİ YARGILAMA USULÜNDE İNCELENMEKSİZİN RET KARARLARI

Yunus ERASLAN*
Selman Sacit BOZ**

ÖZ

İdari yargı mercileri yargılama faaliyetini ara kararlar yürütür ve ilerletir, nihai karar ile uyuşmazlığı sonlandırır. Ara kararlar uyuşmazlığın esası hakkında karara varabilmek için yargılamanın ilerlemesini sağlayan kararlardır. Nihai karar ise uyuşmazlığı usulden veya esastan sona erdiren kararlardır. İdari yargılamada ara karar ile nihai kararların da türleri bulunmaktadır.

Uyuşmazlığı usulden sona erdiren kararlar genellikle ilk inceleme üzerine verilmektedir. İdari yargılama usulünde ilk inceleme üzerine verilen tüm karar türleri ve sebepleri 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda düzenlenmemiştir. “Davanın incelenmeksizin reddine” ilişkin usuli karar türü ve bu karar türünün tüm sebepleri hususunda mevzuatta bir düzenleme bulunmamaktadır. Davanın incelenmeksizin reddine dair karar, nihai karar olarak verildiği gibi ara karar olarak da verilebilmektedir.

İdari yargı uygulamasında birçok sebebe dayanılarak incelenmeksizin ret kararı verilmektedir. Çalışmada, idari yargı uygulamasında istikrar kazanan incelenmeksizin ret karar türü ve sebepleri incelenmiştir. Ayrıca bu karar türü ve sebeplerinin 2577 sayılı Kanunda ilk inceleme konuları arasına dâhil edilip edilmemesi gerektiği tartışılmış ve incelenmeksizin ret kararlarına ilişkin bir kanun hükmü önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İncelenmeksizin Ret, İlk İnceleme, Ara Karar, Nihai Karar, İdari Yargı.

*Konya Bölge İdare Mahkemesi, yunus.eraslan@adalet.gov.tr, ORCID: 0000-0001-1245-6789

** Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, selmansacitboz@gmail.com ORCID: 0000-0002-3030-0997

NON-SUIT WITHOUT EXAMINATION IN ADMINISTRATIVE TRIAL PROCEEDINGS

ABSTRACT

Administrative judicial authorities conduct and advance judicial proceedings with interlocutory decisions, terminating the dispute with the final decision. Interlocutory decisions are decisions that allow the proceedings to proceed in order to decide on the merits of the dispute. The final decisions are decisions that end the dispute on procedural grounds or a limine. There are also types of interlocutory and final decisions in administrative proceedings.

Decisions that end the dispute on procedural grounds are usually made on the first examination. All kinds of decisions made on the first examination in the administrative proceeding procedure and their reasons are regulated in the law no 2577 of Administrative Jurisdiction Procedure. There is however no regulation in the legislation concerning the type of procedural decision regarding the non-suit without examination and all the reasons for this type of decision. The non-suit without examination decision may be made as an interlocutory decision as well as a final decision.

In the administrative judicial practice, a non-suit without examination decision is made on the basis of many reasons. In this study, the type of non-suit without examination decision and the reasons for non-suit without examination decisions which have become permanent in the administrative judicial practice are examined. In addition, it was discussed whether this type of decision and its reasons should be included among the first examination subjects in the law no 2577 and a legal provision regarding the non-suit without examination decisions has been suggested.

Key Words: *Non-Suit Without Examination, First Examination, Interlocutory Decision, Final Decision, Administrative Jurisdiction.*

GİRİŞ

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 2. maddesine göre, idari yargıda biri iptal davası diğeri tam yargı davası olmak üzere iki tür dava bulunmaktadır. İdari yargıda açılan iptal ya da tam yargı davasında, uyuşmazlığın davanın reddi, davanın kabulü gibi esasını çözümleyen nihai bir karar verilebileceği gibi davayı usulden sonuçlandıran görev ret, merciine tevdi, ehliyet ret gibi nihai kararlar da verilebilmektedir. Yargılamada uyuşmazlığı sonlandırmayan, yargılamanın ilerlemesini sağlayan ara kararlar da verilmektedir. Delil tespiti, bilirkişi incelemesi, yürütmenin durdurulması ara karar örnekleridir.

2577 sayılı Kanunda birçok usuli karar türü sebepleri ile birlikte açıkça düzenlenmiştir. Bu karar türlerine, “dava dilekçesinin reddi”, “davanın açılmamış sayılması”, “dava dilekçesinin görevli mercie tevdi”, “husumetin düzeltilmesi”, “temyiz isteminin reddi”, “dosyanın işlemde kaldırılması” kararları örnek olarak gösterilebilir. Ancak idari yargı uygulamasında, 2577 sayılı Kanunda düzenlenmeyen “karar verilmesine yer olmadığı (KVYO)” ve “davanın incelenmeksizin reddi” şeklinde iki tür usuli karar verilmektedir.

Diğerk taraftan bazı durumlarda 2577 sayılı Kanun ile uygulama çelişmektedir. Örneğin 2577 sayılı Kanunda kesin ve yürütülebilir olmayan işlemin dava konusu yapılması halinde davanın reddine karar verileceği belirtilmektedir. Ancak idari yargı uygulamasında kesin ve yürütülebilir olmayan işlemin dava konusu yapılması veya diğerk birçok sebebin bulunması halinde, uyuşmazlığı sonlandıran “davanın incelenmeksizin reddine” kararı verilmektedir. Ayrıca uygulamada ara karar niteliğinde, incelenmeksizin ret kararları da verilebilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, 2577 sayılı Kanunda yer almayan ancak idari yargılama uygulamasında karşılaşılan ve daha önceden özel bir çalışmanın yapılmadığı “incelenmeksizin ret” karar türünün ayrıntılı olarak sebepleri, esas ve usullerinin ortaya konulmasını sağlamaktır.

1. GENEL OLARAK İNCELENMEKSİZİN RET KARARLARI

2577 sayılı Kanununun 2. maddesine göre, idari yargıda iki türlü dava açılabilmektedir. Birincisi idari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlâl edilenler tarafından açılan iptal davalarıdır. İkincisi idari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davalarıdır.

İdari yargı mercilerinde açılan davaların çoğunluğu esastan karara bağlanmaktadır. Uyuşmazlığın esası hakkında verilen kararlarda, iptal davaları açısından idari işlemin yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden hukuka aykırı olup olmadığı tespit edilmektedir. Tam yargı davalarında ise, eylem veya işlemde dolayı idarenin sorumlu tutulup tutulmayacağı, kusurlu veya kusursuz sorumluluk hallerinin varlığı incelenmekte, idarenin sorumlu olduğu kanaatine varıldığı takdirde idare aleyhine maddi veya manevi tazminata hükmedilmektedir. İdari yargı mercilerince davanın esası hakkında karar verilmesi için, uyuşmazlığın çözümünde gerekli bilgi ve belgeler, ilgili kişi veya kurumlardan ara kararla istenilmektedir. Gerekli görülen hallerde keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmaktadır. Kanunda öngörülen hallerde zorunlu olarak duruşma yapılmak suretiyle esastan karar verilmektedir.

İdari yargı mercilerinde açılan davaların bir kısmı ise usulden karara bağlanmaktadır. 2577 sayılı Kanunda hangi durumlarda usulden karar verileceği düzenlenmiştir. “Davanın süre yönünden reddi”, “merciine tevdi”, “dava dilekçesinin reddi”, “görev ret”, “yetki ret”, “ehliyet ret”, “davanın açılmamış sayılması”, “dava dilekçesinin iptali” gibi kararlar usule ilişkin kararlardır. Usule ilişkin olan ve uyuşmazlığı sonlandıran bu kararlar davanın her aşamasında verilebilmektedir. Bir idari uyuşmazlıkta, usulden karar verilmesi için duruşma yapılmasına gerek bulunmadığı gibi, keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmasına da ihtiyaç yoktur. Usulden verilen kararların çoğunluğu ise genellikle davanın ilk aşamasında verilmektedir. İdari yargılama usulünde, kanunda öngörülen kararlar dışında usul kararları da verilmektedir. Bu kararlar “incelenmeksizin ret kararları” ve “karar verilmesine yer olmadığı (KVYO)” kararlarıdır. İdari yargılama usulünde yer alan davanın incelenmeksizin reddine ve KVYO’na ilişkin kararlar, isimleri kanun koyucu tarafından değil yargı makamları tarafından konulan usule ilişkin kararlardır.

Davanın incelenmeksizin reddine ve KVYO'na ilişkin kararlar birbirine benzer karar türleri gibi görünse de aralarında önemli farklar mevcuttur. Bu iki kararın benzeyen yönleri şunlardır: Her iki karar türü usule ilişkindir, davanın her aşamasında verilebilirler, kanunda öngörülmeven karar türleridir ve bu karar türlerinin sebebi mevcut iken uyuşmazlığın esası hakkında karar verilemez.

Her iki karar türünün farklı yönleri de mevcuttur. İncelenmeksizin ret kararı gerektiren sebepler dava açıldığı tarihte mevcut olmasına rağmen, KVYO kararını gerektiren sebepler dava açıldıktan sonra ortaya çıkmaktadır. İlk inceleme üzerine verilen kararların sebebi (süre ret, ehliyet ret, merciine tevdi gibi) varken KVYO kararı verilmesi mümkün olmadığı halde, incelenmeksizin ret kararı ile ilk inceleme üzerine verilen kararlar arasında (görev ret hariç) öncelik sırası yoktur. İncelenmeksizin ret kararlarında, yargılama giderleri dava açılmasına sebebiyet verilmesi ölçütüne göre belirlenmekte iken, KVYO kararlarında davanın açıldığı tarihteki tarafların haklılık durumuna göre belirlenmektedir.

2. İNCELENMEKSİZİN RET KARARININ TÜRLERİ

İdari yargılama usulünde, incelenmeksizin ret kararlarının tamamı uyuşmazlığı sona erdirmez. İncelenmeksizin ret kararlarının bir kısmı uyuşmazlığı sona erdirmeyen nitelikteki kararlardır. Bu nedenle idari yargılama usulünde incelenmeksizin ret kararlarını, uyuşmazlığı sonlandıran ve sonlandırmayan kararlar olarak iki ana başlık altında incelemek yerinde olacaktır.

2.1. Uyuşmazlığı Sonlandıran İncelenmeksizin Ret Kararları

İdari yargı uygulamasında, uyuşmazlığı sona erdiren incelenmeksizin ret kararı verilmesi gerektiren birçok durum vardır. “Kesin ve yürütülmesi zorunlu olmayan işlem”, “derdestlik”, “kesin hüküm”, “davanın açıldığı tarihte davanın konusunun bulunmaması”, “idari işlem veya eylem niteliğinde istem”, “kanun ve kanun hükmünde kararname ile Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin idari yargıdan iptali istemi” ve “yargı yolu kapalı işlemin iptali istemi” başlıca incelenmeksizin ret kararı verilmesi gerektiren hallerdir.

2.1.1. Uyuşmazlığı Sonlandıran İncelenmeksizin Ret Kararı Gerektiren Sebepler

2.1.1.1. Kesin ve Yürütülmesi Zorunlu Olmayan İşlem

Bir idari işlemin idari yargıda incelemesinin yapılabilmesi için, “idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem¹” olması gerekmektedir. 2577 sayılı Kanununun 14/3-d maddesine göre, idari yargıda açılan bir davada dilekçe üzerine yapılan ilk incelemede, işlemin idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olup olmadığının incelenmesi gerekir.

2577 sayılı Kanunda ifade edilen “idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem” kavramı, teoride “icrailik” kavramı ile ifade edilmektedir. İdare tarafından tesis edilen ve hukuk âleminde bir değişikliğe sebep olan işlemlere icrai işlemler denir². İdari işlemin icrailiği, hukukun öngördüğü karar alma sürecinin tamamlanmasından sonra işlemin başka bir makamın icazetine ihtiyaç duymaksızın sonuç doğurmasıdır³. İcrailik idari işlemin doğal sonucu olmakla birlikte idarenin yaptığı her idari işlemin icrailik vasfını taşıdığı söylenemez. Bazı işlemler icrai niteliği haiz değildir. Hukuk âleminde bir değişikliğe sebep olmayan hukuki bir sonucu bulunmayan idari işlemlere (idare tarafından yapılmış olsalar bile), icrai olmayan işlem denir⁴. Bir işlemin icrai olup olmamasının önemi, o işlemin dava konusu edilip edilemeyeceği ile ilişkilidir.

¹ D10D, 10.01.2014 tarih ve E. 2010/10425, K. 2014/69 sayılı kararı: “Bu tanımda sözü geçen, idari işlemin kesin olması, hukuk düzeninde varlık kazanabilmesi için uyulması zorunlu idari prosedürün son aşamasının da geçirilmesini ve başka bir idari makamın onayına ihtiyaç olmayacak aşamaya gelmiş olmasını, idari işlemin yürütülebilir olması ise, ilgililerin hukuk âleminde değişiklik meydana getirmesi, onları hak sahibi kılması ya da borç altına sokması olarak ifade edilebilir”.

² Gözler Kemal-Kaplan, Gürsel, İdare Hukuku Dersleri, Güncellenmiş 20. Baskı, Bursa, 2018: 252; D5D, 17.05.1996 tarih ve E. 1995/4416, K. 1996/1911 sayılı kararı: “İptal davasının konusunu oluşturan idari işlemin diğer bir unsuru ise “icrailik”tir. Kamu gücü ve kudretinin, üçüncü kişiler üzerinde, ayrıca bir başka işlemin varlığına gerek olmaksızın, doğrudan doğruya çeşitli hukuki sonuçlar doğurmak suretiyle etkisini gösterdiği işlemler icrai niteliktedir. Bununla birlikte bir işlemin “kesin olması” ile “icrailik” özellikleri birbirleriyle özdeş anlamda olmayıp, ayrı nitelemelerdir. Dava konusu olay açısından idari işlemin kesin oluşu, idari karar alma sürecinde nihai işlemin ortaya çıkması bakımından önem taşımaktadır. Bir başka anlatımla, bu anlamdaki kesinlik, idari işlemin iptal davasına konu yapılabilmesi için gerekli bir koşul olarak, kesin ve uygulanması zorunlu bir nitelik arzemesi yani “lazımül icra” olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Diğer bir anlatımla kesinlik, idari işlemin oluşması için öngörülen sürecin tüm aşamaları ile tamamlanıp yetkili idari makam veya organlarca imzalanarak uygulanabilir duruma gelmiş olmasıdır”.

³ Çağlayan, Ramazan, İdare Hukuku Dersleri, Yeni Sisteme Göre Güncellenmiş 6. Baskı, Ankara, 2018: 297-298; İdari işlemin icrailiği ile idari işlemin tek taraflı olması özelliklerinin birbiri ile aynı anlama geldiği ifade edilmektedir, Gözler ve Kaplan: 251.

⁴ Akyılmaz, Bahtiyar-Sezginer, Murat-Kaya, Cemil, Türk İdare Hukuku Dersleri, Yenilenmiş 9. Baskı, Ankara, 2018: 312; Gözler ve Kaplan: 268-269; İcrai olmayan işlemler bir nevi etkisiz işlemlerdir, Çağlayan: 301.

İdari işlemin icrailiğinin tanımı yapılabilsede icrai işlemleri tek tek belirlemek mümkün değildir. İdarenin işlemlerinin icrai olması bir özellik olarak ortaya çıkmışsa, idarenin işlemlerinin kural olarak icrai olduğu kabul edilir. Bu sebeple istisnalardan yola çıkarak genel kuralı özümsemek daha kolay olur. İcrai olmayan işlemlerin çeşitli türleri vardır⁵. Ancak icrai olmayan işlemler; hazırlık işlemleri, belirleyici işlemler, bildirici işlemler, iç düzen işlemleri ve enformel işlemler olarak beş başlık altında toplanmaktadır⁶.

Bir idari işlem icrai nitelikte değilse bu işlemin idari davaya konu edilebilmesi ve yargısal incelemesinin yapılması mümkün değildir. 2577 sayılı Kanunun 15/1-b hükmüne göre, idari işlemin davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem niteliğinde bulunmaması halinde davanın reddine karar verileceği belirtilmiştir. İdari yargı uygulamasında ise, davanın reddi yerine davanın incelenmeksizin reddine karar verilmektedir.

Danıştay konuya ilişkin bir kararında, “davacının aylıktan kesme cezası ile cezalandırılmasına ilişkin dava konusu işlemin kesin ve yürütülmesi zorunlu bir işlem niteliğinin, davacının süresi içinde...yaptığı itiraz nedeniyle ortadan kalktığı, davacının cezalandırılmasına ilişkin işlemin, ancak davalı idarenin yetkili disiplin kurulunun “ret” niteliğinde “olumsuz” kararının davacıya tebliği ile kesinleşeceği ve olumsuz işlem niteliğinde ret kararının davacıya tebliği üzerine 60 gün içinde dava açabileceği hususları dikkate alındığında; dava konusu işlemin davacının itirazı nedeniyle kesin ve yürütülebilir nitelikte, tek başına hukuksal etkileri olan bir işlem olarak kabulüne olanak bulunmadığından; davanın esasının incelenmeksizin reddi gerekirken mahkemece uyuşmazlığın esasına girilerek verilen davanın reddine dair kararda hukuki isabet görülmediğine” karar verilmiştir⁷.

⁵ İcrai olmayan işlemlere “etkisiz karar”, “idari karara benzeyen işlem”, “idari karar sayılmayan işlemler” de denilmektedir, Akyılmaz vd.: 313.

⁶ Gözler ve Kaplan: 269

⁷ D12D, 13.06.2018 tarih ve E. 2016/3715, K. 2018/2700 sayılı kararı; “Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü’nün...sayılı çevre denetim tutanağının...idari yaptırma konu eylemin tespitine yönelik hazırlık işlemi niteliğinde olduğu, tek başına hukuki sonuçlar doğuran, davacıların hukuki durumunda değişiklik yapan idari davaya konu olabilecek kesin ve yürütülebilir bir işlem niteliğinin bulunmadığı dikkate alındığında, davanın bu kısmı yönünden incelenmeksizin reddine karar verilmesi gerekirken, esas incelenmek suretiyle işlemin iptali yolunda verilen kararın bu kısmında hukuki isabet görülmediğine” dair D14D, 23.05.2018 tarih ve E. 2015/10507, K. 2018/3988 sayılı kararı; “Davacı hakkında...Cumhuriyet Başsavcılığı nezdinde yapılan suç duyurusundan, suçtan zarar gören Maliye Hazinesi zararının giderildiğinden bahisle vazgeçildiğine ilişkin bir yazı düzenlenerek tarafına verilmesi başvurusunun zımnen reddi üzerine açılan davanın...incelenmeksizin reddi yolunda verilen...sayılı kararın...onanmasına” dair D10D, 19.06.2018 tarih ve E. 2015/47, K. 2018/2106 sayılı kararı; “Sosyal Güvenlik Kurumu İl Müdürlüğü’nün...sayılı işlemine dayanak teşkil eden...sayılı raporun iptaline karar

Davanın incelenmeksizin reddi kararı, sonucu itibariyle davanın reddi kararıdır. Uygulamada incelenmeksizin ret sebeplerinin varlığı halinde, kararın usule ilişkin bir karar olduğunu belirtmek amacıyla “davanın incelenmeksizin reddine” kararı verilmektedir. Ehliyet ve süre aşımı hallerinde de aynı durum geçerlidir. Kanunda bu hallerde de davanın reddine karar verileceği belirtilmekte ise de, idari yargı uygulamasında, kararın usule ilişkin bir karar olduğunu belirtmek amacıyla ehliyet ret, davanın süre aşımı nedeniyle reddine kararı verilmektedir. İncelenmeksizin ret sebeplerinin varlığı halinde, ehliyet ve süre aşımı hallerinde davanın usulden reddedileceğine dair kanunda bir düzenleme yapılması halinde, uygulamada farklı karar türlerinin kullanılmasına lüzum kalmayacaktır. Tüm bu hallerde “davanın usulden reddine” kararı verilebilecektir.

2.1.1.2. Derdestlik

Derdestlik kelime olarak tutma, ele geçirme, hukuken görülmekte olan dava anlamına gelmektedir⁸. Davanın açılmasıyla uyuşmazlık bir yargı merciinde derdest hale gelir. Bu nedenle tarafları, sebebi ve konusu aynı dava tekrardan açılmaz⁹. Bu açıdan derdestliği, davanın tekrarlanması olarak da nitelendirmek

verilmesi istemiyle açılan davada,...raporun tek başına hukuki sonuçlar doğuran, davacının hukuki durumunda değişiklik yapan idari davaya konu olabilecek kesin ve yürütülebilir işlem niteliği taşımadığından incelenmeksizin reddi yolunda verilen kararın...onanmasına” dair D15D, 29.03.2018 tarih ve E. 2013/5382, K. 2018/3224 sayılı kararı; “Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı’nın...sayılı kararının, kesin ve yürütülebilir bir işlem olmaması nedeniyle davanın incelenme imkanı bulunmadığı gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddi yolunda verilen...kararın onanmasına” dair D10D, 27.06.2018 tarih ve E. 2015/4740, K. 2018/2272 sayılı kararı; “Davacı tarafından, kanuni temsilci olduğu...Şirket’in tüm vergi borçlarının tahsil zamanına uğradığından bahisle terkin edilmesi istemiyle yapılan başvurunun zımnen reddine dair işlemin iptali ile tüm vergi borçlarının terkin edilmesi istemiyle davada... davacının başvurusunun kesinleşen bir amme alacağına yönelik olduğu, dolayısıyla 213 sayılı Kanunun 116 ilâ 126. maddelerinde düzenlenen düzeltme ve şikayet müessesesi kapsamında bulunmadığı, anılan şirketin halen tüzel kişiliğe sahip olup olmadığı, davacının bu şirketin hangi dönemleri arasında ortağı ya da kanuni temsilcisi olduğu, takip edilen amme alacaklarının şirketin hangi faaliyetlerinden doğduğu, nev’i, dönemi, tutarı ve 6183 sayılı Kanunun hangi aşamasında olduğunun belli olmadığı, “bütün vergi borçları” gibi muğlak bir ifadeye dayanılarak yapılan başvuru üzerine tesis edilen ret işleminin de idari davaya konu kesin ve yürütülebilir bir işlem olduğundan söz edilemeyeceği gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddine kararının onanmasına” dair D4D, 19.04.2018 tarih ve E. 2014/3007, K. 2018/3800 sayılı kararı; “Uyuşmazlık konusu taşınmazın 15 gün içerisinde teslim edilmesi gerektiği, aksi takdirde yasal işlem yapılacağına ilişkin davalı idare işleminin ön bildirim niteliğinde, hukuk alanında değişiklik yaratmayan bir başka deyişle, idari davaya konu edilebilen kesin ve yürütülebilir nitelikte olmadığı,...davanın incelenmeksizin reddine karar verilmesi gerektiğine” dair D17D, 25.05.2016 tarih ve E. 2016/699, K. 2016/4039 sayılı kararı; Benzer yönde kararlar için bkz. Konya BİM 5İDD, 08.03.2018 tarih ve E. 2017/2095, K. 2018/535; İzmir BİM 6İDD, 31.10.2017 tarih ve E. 2017/1410, K. 2017/1480; İstanbul BİM 9İDD, 04.05.2018 tarih ve E. 2018/427, K. 2018/823 sayılı kararı.

⁸ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c3c5b64a6a675.84023444.

⁹ Gözübüyük, A. Şeref, Yönetmelik Yargı, Ankara, 2007: 445.

mümkündür¹⁰. Derdestlik, diğer bir anlatımla davanın halen görülmekte olmasını, ilk davanın şekli anlamda kesinleşmesine kadar devam ettiği bir aşamayı ifade eder¹¹.

Usul hukukunun kavramlarından olan derdestlik müessesesinde, ilk davanın aynısı olan ikinci davanın açılmasında davacının hukuki yararı bulunmadığı olgusundan hareket edilmektedir¹². Öte yandan, aynı davanın yeniden açılması dürüstlük kurallarına uygun olmadığı gibi, birbiriyle çelişen kararların verilmesine sebebiyet verebilir¹³.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun dava şartlarını düzenleyen 114. maddesinin 1. fıkrasının (ı) bendinde; “aynı davanın, daha önceden açılmış ve halen görülmekte olmaması” hükmüne yer verilmek suretiyle “derdestlik” doğrudan dava açma şartları arasında sayılmış, anılan Kanunun 115. maddesinde ise mahkemenin dava şartı noksanlığını tespit etmesi halinde davayı usulden reddedeceği kurala bağlanmıştır.

İdari yargıda derdestlik hali, idare mahkemesi ile vergi mahkemesi arasında ortaya çıkabileceği gibi, Danıştay ile idare veya vergi mahkemesi arasında da ortaya çıkabilir¹⁴. 2577 sayılı Kanunda derdestlik müessesesi düzenlenmemiştir. 2577 sayılı Kanunun 31. maddesinde, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve onun yerine çıkarılan Hukuk Muhakemeleri Kanununun ilgili maddelerine atıfta bulunulmamıştır. Bununla birlikte, tarafları ve konusu aynı olan bir davanın daha önce aynı veya başka bir mahkemede açıldığının ve görülmekte olduğunun saptanması halinde ikinci davanın derdestlik nedeniyle incelenmeksizin reddine karar verilmesi gerekmektedir. Nitekim derdestlik kurumunun, yargılamanın doğasında bulunduğu ve bu sebeple idari yargıda da uygulanması gerektiği savunulmaktadır¹⁵.

¹⁰ Pekcanitez, Hakan-Atalay, Oğuz-Özekes, Muhammet, Medeni Usûl Hukuku, Ankara, 2011: 340; Kuru, Baki-Arslan, Ramazan-Yılmaz, Ejder, Hukuk Muhakemeleri Usûlü, Ankara, 2006: 682.

¹¹ Kuru vd.: 338, Tanrıver Süha, Medeni Usûl Hukukunda Derdestlik İtirazı, Ankara, 1998: 49; Ulukapı, Ömer, “Medeni Usûl Hukukunda Derdestlik ve Sonuçları”, Yargıtay Dergisi, 1995: 4: 416.

¹² D14D, 24.05.2018 tarih ve E. 2017/3128, K. 2018/4021 sayılı kararı.

¹³ Ulukapı: 401; Tanrıver: 23-26; Şekerci, Ersin, “Yönetsel Yargılama Hukukunda Derdestlik”, Ankara Barosu Dergisi: 1989/3: 437.

¹⁴ Işıklar, Celal, “İdari Yargıda Derdestlik”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVI: 12, 2012: 66.

¹⁵ Görün, Sait-Berkarda, Kemal-Ayanoğlu, Taner-Berk, Kahraman, İdari Yargılama İlgili Konular, Danıştay ve İdari Yargı Günü 135. Yıl Sempozyumu, 9 Mayıs 2003, Ankara, 2004: 123-124; Kalabalık, Hâilil, İdari Yargılama Usûlü Hukuku, Konya, 2009: 288.

Bir dava görülmekte iken, tarafları, konusu ve sebebi aynı olan yeni bir davanın görülmesine hukuki yarar¹⁶ bulunmadığı gibi, bu durum usul ekonomisine da uygun değildir. İdari yargı uygulamasında derdestliğe gereken önem verilmediği savunulmakta ise de¹⁷ , aksine idari yargı mercilerince derdestlik kurumunun titizlikle uygulandığıni söylemek mümkündür.

İdari yargı mercileri, daha önceden açılmış ve halen görülmekte bir dava varken, tarafları ve konusu aynı olan davanın tekrar açılması halinde davanın incelenmeksizin reddine karar vermektedir. Konuya ilişkin Danıştay bir kararında, “Bakanlar Kurulu kararının iptali istemiyle davacı...tarafından bu davanın açıldığı, öte yandan, ...’nin de aralarında bulunduğu 31 davacı tarafından aynı Bakanlar Kurulu kararının iptali istemiyle Dairemizin...tarihinde kayda giren dilekçeyle dava açıldığı, bu davanın da halen derdest olduğu, davacı...yönünden bakılmakta olan davanın aynı istemle açılmış ve tarafları da aynı olan ikinci dava olduğu sonucuna varıldığından, bu davanın derdestlik nedeniyle incelenmesine hukuken olanak bulunmadığından davanın derdestlik nedeniyle incelenmeksizin reddine” karar verilmiştir¹⁸ .

¹⁶ Hukuki korunma ihtiyacı olmayan davacının, aynı davayı yeniden açmasında hukuken korunan güncel bir menfaati bulunmadığından, derdestlik durumunda hukuki menfaat şartının var olmayacağına ilişkin açıklamaları içeren HMK’nın 114. maddesinin gerekçesi için bkz. Adalet Bakanlığı, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’ndan Hukuk Muhakemeleri Kanununa, Ankara, 2011: 168-171; İşıklar: 68.

¹⁷ Gözübüyük: 445; Tan, Turgut, İdare Hukuku, Ankara, 2011: 1049; Göran vd.:123-124.

¹⁸ D14D, 21.03.2018 tarih ve E. 2016/8084, K. 2018/1742; “.. İli,...İlçesi’nde ikamet eden davacının, ilan edilen sokağa çıkma yasağı sırasında meydana gelen çatışmalarda evinin hasara uğraması nedeniyle uğradığını iddia ettiği zararlarının...tazimini istemiyle yaptığı başvuruya herhangi bir cevap verilmemesi üzerine zımnı ret işleminin iptali istemiyle Mardin 2. İdare Mahkemesi’nin 2017/694 esasına kayıtlı davanın açıldığı, dava açıldıktan sonra bu kez başvurunun 09.03.2017 tarih ve 73/01/2017/5696 sayılı işlemlerle reddedilmesi üzerine söz konusu işlemin iptali istemiyle görülmekte olan davanın açıldığı, görülmekte olan dava ile Mardin 2. İdare Mahkemesi’nin 2017/694 esas sayılı dava dosyasında görülen davanın tarafları, konusu ve sebebinin aynı olduğu anlaşıldığından derdestlik nedeniyle davanın incelenerek esas hakkında karar verilmesine hukuken imkan bulunmadığı gerekçesiyle davanın derdestlik nedeniyle incelenmeksizin reddi yolunda verilen E. 2017/2761, K. 2017/1469 sayılı karara karşı yapılan istinaf başvurusu reddi yolunda verilen kararının onanmasına” dair D15D, 13.13.2018 tarih ve E. 2018/1888, K. 2018/8209 sayılı kararı; Aynı yönde D15D, 13.03.2018 tarih ve E. 2018/1541, K. 2018/8199 sayılı kararı; İlk derece mahkemesi sıfatıyla davanın derdestlik nedeniyle incelenmeksizin reddine ilişkin D5D, 14.11.2018 tarih ve E. 2017/9520, K. 2018/17506 sayılı kararı; D12D, 16.08.2017 tarih ve E. 2017/2125, K. 2017/3598 sayılı kararı; D8D, 24.05.2016 tarih ve E. 2015/11577, K. 2016/5530 sayılı kararı; D6D, 03.03.2015 tarih ve E. 2011/5801, K. 2015/1217 sayılı kararı; Davanın derdestlik nedeniyle incelenmeksizin reddine ilişkin mahkeme kararlarının onanmasına dair D13D, 20.11.2018 tarih ve E. 2015/2771, K. 2018/3265 sayılı kararı; D4D, 06.11.2018 tarih ve E. 2016/8258, K. 2018/10464 sayılı kararı; D2D, 01.11.2018 tarih ve E. 2018/2366, K. 2018/6027 sayılı kararı, D12D, 05.10.2018 tarih ve E. 2018/1390, K. 2018/3646 sayılı kararı, D10D, 27.03.2018 tarih ve E. 2014/5037, K. 2018/1287 sayılı kararı; “İlk davadan sonra açılan, tarafları, konusu ve sebebi aynı olan işbu ikinci davanın derdestlik nedeniyle incelenmeksizin reddedilmesi gerekirken, istem hakkında karar verilmesine yer olmadığı yolunda verilen kararda Yargılama Hukuku kurallarına uyarlık görülmediğine” dair

Derdest olan ilk davanın adli yargı yerinde açılmış olması, aynı olan ikinci davanın ise idari yargı yerlerinde açılması halinde de davanın incelenmeksizin reddine karar verilmesi gerekmektedir. İlk davanın adli yargı yerinde derdest olması, ikinci davanın hukuki durumunu değiştirmemektedir. Danıştay kararları da bu yöndedir¹⁹. Ancak Danıştay 6. Dairesi aksi görüştedir. Danıştay 6. Dairesi, “aynı konuda, aynı davacı tarafından, aynı yargı düzeni içinde açılan ve her ikisi de görülmekte olan davaların bulunması halinde tarih itibarıyla daha sonra açılan davanın esasının derdestlik nedeniyle incelenmesine olanak bulunmadığı, ayrı yargı düzeninde görülmekte olan davalar nedeniyle derdestlik kararı verilemeyeceği”²⁰ görüşünü savunmaktadır. Bu görüşe katılmak hukuken olanaklı değildir. Derdestlik için her davanın aynı yargı düzeni içinde açılmasına gerek bulunmamaktadır. İdari yargının görevli olduğu bir konuda açılan iki davanın ilki adli yargıda açılmışsa, bu dava zaten görev ret kararı verilerek idari yargıda tekrar açılacak ve bu dava ilk davanın devamı niteliğinde olacaktır. Kaldı ki ilk davanın devam ettirilmesi davacının da lehinedir. Çünkü süre aşımı ve benzeri durumlar bakımından ilk davanın ayakta kalması davacının lehinedir. Aksi bir yorum aynı konuda farklı hükümlerin ortaya çıkması sebebiyet verebilecektir.

Derdestlik kurumu 2577 sayılı Kanunda düzenlenmediğinden, derdestlik nedeniyle davanın incelenmeksizin reddine ilişkin kararlarının niteliğinin açıklığa kavuşturulması gerekir. Öncelikle derdestlik nedeniyle davanın incelenmeksizin reddi kararları esasa ilişkin kararlar değildir. Bu kararların usule ilişkin kararlar olduğunun kabulü yerinde olacaktır. Çünkü bu kararlar davanın her aşamasında verilebilen, uyumsuzluğun esasını çözmeyen kararlardır. Derdestlik nedeniyle bir davanın reddedilmesi için davanın açıldığı tarih itibarıyla, önce açılmış ve derdest yani görülmekte olan bir davanın varlığı gerekir. Derdestlik durumunun davanın

D7D, 05.04.2018 tarih ve E. 2015/1158, K. 2018/2398 sayılı kararı; “Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir dava görülmekte iken, ikinci davanın esasının derdestlik nedeniyle incelenemeyeceği usul hukukunun genel ilkelerinden olduğu, bu durumda, davanın derdestlik nedeniyle incelenmeksizin reddine karar verilmesi gerekmekte ise de, esası incelenerek reddine karar verildiğinden, İdare Mahkemesi kararında sonucu itibarıyla hukuki isabetsizlik bulunmadığı” yönünde D15D, 13.03.2018 tarih ve 2014/8243, K. 2018/2399 sayılı kararı.

¹⁹ Ankara 8. İdare Mahkemesi, 27.05.2016 tarih, E.2016/1453, K.2016/1780 sayılı kararı; “Uyumsuzlukla ilgili olarak davacılar tarafından önce adli yargı yerinde dava açıldığı, bu davanın...Asliye Hukuk Mahkemesinin...sayılı kararıyla idari yargının görevli olduğu gerekçesiyle yargı yolu bakımından reddedildiği; bu karar üzerine 17.10.2008 tarihinde idari yargıda bakılan davanın açıldığı, buna göre, İdare Mahkemesince, öncelikle, adli yargı yerince verilen kararın kesinleşip kesinleşmediğinin araştırılması, kesinleşmemiş olması halinde davanın derdestlik nedeniyle incelenmeksizin reddine karar verilmesi gerektiği” yönünde D10D, 19.02.2013, E.2009/2254, K. 2013/1380 sayılı kararı.

²⁰ D6D, 14.04.2006, 2004/4519, K. 2006/1972 sayılı kararı; D6D, 14.04.2006, 2004/4517, K. 2006/1969 sayılı kararı.

açıldığı anda ilk inceleme sırasında gözetilmesi gerekir. Bu nedenle derdestliğin ilk inceleme konuları arasında kabul edilmesi gerekir. Hukuk Muhakemeleri Kanununa göre de derdestlik nedeniyle davalar usulden reddedilmektedir (m. 115).

İdari yargı uygulamasında, derdestlik nedeniyle davanın incelenmeksizin reddine ilişkin kararlar usule ilişkin kararlar olarak kabul edilmektedir. Danıştay derdestlik nedeniyle davanın incelenmeksizin reddine karar verilmesi gereken hallerde, davanın esası hakkında karar verilmesinin hukuka aykırı olduğu görüşündedir²¹. Hatta Danıştay, derdestlik nedeniyle davanın incelenmeksizin reddine karar verilmesi gereken hallerde, davanın ehliyet yönünden reddine karar verilemeyeceği yönünde kararlar vermektedir²². Bu yöndeki kararlar, derdestlik nedeniyle davanın incelenmeksizin reddi kararlarının usule ilişkin kararlar olduğunu teyit eden kararlardır.

Danıştay konuya ilişkin başka bir kararında, adli yargının konusuna giren uyuşmazlıkta idare mahkemesinin derdestlik nedeniyle davanın incelenmeksizin reddine karar vermesinin hukuka aykırı olduğuna hükmetmiştir²³. Danıştay'ın bu görüşüne katılmaktayız. Nitekim derdestlik nedeniyle davanın reddi kararının, görevli yargı merciince verilmesi gerekir. Aksi bir yorum, vergi mahkemesinin görevine giren bir konuda idare mahkemesinin veya Danıştay'ın karar vermesine sebebiyet verir. Bu durum ise hukuki güvenlik ilkesiyle bağdaşmaz, göreve ilişkin kanun hükümlerine aykırı olur.

2.1.1.3. Kesin Hüküm

Kesin hüküm, hukuk düzeninde temel kurumlardan biri olarak kabul edilmektedir²⁴. Kesin hüküm, şekli hukuk ile maddi hukuku birbirine bağlayan bir kurumdur²⁵ ve usul hukuku alanında hukuki güvenliğin teminatıdır²⁶.

²¹ D4D, 02.10.2017 tarih ve E. 2016/12468, K. 2017/6519; D2D, 20.06.2017 tarih ve E. 2017/323, K. 2017/5234 sayılı kararı; D2D, 15.05.2017 tarih ve E. 2016/8239, K. 2017/4027 sayılı kararı; D14D, 30.12.2015 tarih ve E. 2015/9492, K. 2015/11033 sayılı kararı.

²² D14D, 27.02.2018 tarih ve E. 2015/5110, K. 2018/934 sayılı kararı; D14D, 27.02.2018 tarih ve E. 2015/5084, K. 2018/935 sayılı kararı; D14D, 24.01.2018 tarih ve E. 2015/4710, K. 2018/113 sayılı kararı.

²³ D10D, 12.06.2014 tarih ve E. 2011/9367, K. 2014/3922 sayılı kararı.

²⁴ Özkaya Ferendeci, Hamide Özden, Kesin Hükümün Objektif Sınırları, İstanbul, 2009: 2.

²⁵ Özkaya Ferendeci: 2.

²⁶ Coşkun, Mehmet Said, "Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükümün Etkileri", www.academia.edu.

Olağan kanun yollarından geçen veya bu yollara başvurma sürelerinin geçmesiyle kesinleştikten sonra değiştirilemez nitelik kazanan kararlara kesin hüküm denilmektedir²⁷. Kesin hüküm şekli anlamda kesin hüküm ve maddi anlamda kesin hüküm olarak ikiye ayrılmaktadır. Buna göre, şekli anlamda kesin hüküm bir mahkeme kararına karşı olağan kanun yollarına başvurulamayacağı, maddi anlamda kesin hüküm ise şekli olarak kesinlik kazanmış kararlara kanunen tanınmış kesinliği ifade etmektedir. Maddi anlamda kesin hüküm tüm yargı yerlerini bağlar. Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir davada verilen karar bağlayıcıdır ve kesin hüküm nedeniyle aynı konuda yeniden inceleme yapılması mümkün değildir²⁸. Maddi anlamda kesin hüküm nedeniyle tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir davanın yeniden incelenmemesinin nedeni, aynı uyumsuzluk için farklı yönde kararlar verilmesinin önlenmesidir. Bu anlamda yargı kararlarına karşı saygı duyulması ve bu kararlara uyulması sağlanır. Bu şekilde de hukuki güvenlik ve istikrar gerçekleşir.

2577 sayılı Kanunda, kesin hükmün şartlarına ilişkin özel bir düzenleme bulunmamakta, anılan Kanununun 31/a maddesinde de 6100 sayılı Kanuna atf yapılan hususlar arasında kesin hüküm bulunmamaktadır. Ancak idari yargının yerleşik içtihatlarına göre kesin hükmün varlığının kabulü için 6100 sayılı Kanunda aranan şartların mevcudiyetinin kıyasen aranması gerekmektedir²⁹.

6100 sayılı Kanununun 303. maddesinin 1.fıkrasında, “Bir davaya ait şekli anlamda kesinleşmiş olan hükmün, diğer bir davada maddi anlamda kesin hüküm oluşturabilmesi için, her iki davanın taraflarının, dava sebeplerinin ve ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olması gerekir” hükmüne yer verilmiştir.

İdari yargıda açılan bir davada maddi anlamda kesinleşen bir karar verilmesi halinde; tarafları, konusu ve sebebi aynı olan yeni açılan bir davada, idari yargı merci tarafından kesin hüküm nedeniyle davanın inceleneksizin reddine karar verilmektedir³⁰. İdari yargının bu uygulaması yerleşik bir uygulamadır³¹.

²⁷ Onar, Sıddık Sami, İdare Hukukunun Umumi Esasları, C. 1, İstanbul, 1962: 346; Önen, Ergun, Medeni Yargılama Hukuku, Ankara, 1979: 327; Telli, Semih Tekin, “İdari Yargıda Kesin Hüküm”, İdare Hukuku ve İdari Yargı ile İlgili İncelemeler, Ankara, 1980: 103.

²⁸ Çağlayan, Ramazan, “İdari Yargıda Kesin Hüküm”, Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. III: 1: 123-125.

²⁹ D13D, 20.20.2015 tarih ve E. 2012/3202, K. 2015/3495 sayılı kararı.

³⁰ D6D, 04.04.2017 tarih ve E. 2014/5931, K.2017/2221 sayılı kararı.

³¹ İstisnai olarak bir davada, kesin hüküm nedeniyle dava hakkında karar verilmesine yer olmadığı yolunda karar verilmiştir, Antalya 1. İdare Mahkemesi 30.12.2014, E.2014/1467, K.2014/1744 sayılı kararı, bu karar temyiz edilmeden kesinleşmiştir.

Konuya ilişkin Danıştay bir kararında, yapının yıkımına ilişkin belediye encümeni kararının iptali istemiyle açılan davada; yıkım kararı yönünden kesin hüküm nedeniyle davanın incelenmeksizin reddi yolunda İzmir 3. İdare Mahkemesi kararına yapılan temyiz isteminin reddine ve kararın onanmasına karar verilmiştir³².

Aynı taraflar arasında açılan yeni davada kesin hüküm nedeniyle incelenmeksizin reddine karar verebilmek için, her iki davanın tarafları, sebebi ve konusunun aynı olması gerekir. Aksi halde kesin hüküm nedeniyle davanın usulen reddi mümkün değildir.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “4389 sayılı Bankalar Kanununun geçici 3. maddesine göre ödenmesi gereken anapara ile işleyecek yasal faizi ile birlikte

³² D6D, 23.5.2017, E. 2016/10097, K.2017/4058 sayılı yayımlanmamış kararı; Aynı yönde D6D, 14.2.2018 tarih ve E. 2015/3105, K.2018/565 sayılı yayımlanmamış kararı; D3D, 23.02.2017 tarih ve E. 2016/640, K. 2017/1062 sayılı kararı; D4D, 19.02.2018 tarih ve E. 2015/6666, K. 2018/1609 sayılı kararı; D2D, 31.05.2018 tarih ve E. 2017/3477, K. 2018/3668 sayılı kararı; “Davanın para cezasına ilişkin kısmı yönünden kesin hüküm nedeniyle incelenmeksizin reddi yolunda Çanakkale İdare Mahkemesince verilen 14.05.2015 günlü, E. 2015/143, K. 2015/539 sayılı kararının onanmasına” dair D6D, 15.03.2018 tarih ve E. 2015/6805, K. 2018/1542 sayılı kararı; “Davacının eşi...nin...tarihinde...Devlet Hastanesi’nde vefatında davalı idarenin hizmet kusuru bulunduğu ileri sürülerek ...TL manevi tazminatın yasal faiziyle birlikte tazmini istemiyle açılan dava sonucunda; Zonguldak İdare Mahkemesi’nce; bir yargı yerince yasanın gösterilen usullere göre verilen kararın, itiraz ve temyiz yollarından geçerek veya itiraz ve temyiz süreleri sona ererek kesinleştiğinden sonra yargılamanın iadesi gibi bazı istisnaların dışında değişmez bir nitelik kazanacağı, hiç bir makam, merci, hatta kararı vermiş olan yargı yeri dahi başka bir kararla, bu kararı değiştiremeyeceği, yargı kararlarının bu değişmezlik kuvveti ve niteliğine kesin hüküm (muhkem kazıye) denildiği, kesin hüküm halini alan bir yargı kararının sadece hüküm fıkrası itibarıyla değil aynı zamanda gerekçesi itibarıyla de en başta davanın taraflarını bağlayacağı, kesin hükme bağlanan bir uyuşmazlığın yeniden tartışılmasının hukuken mümkün olmadığı ve yargı yerinin de kesin hükümle çözümlenen uyuşmazlık hakkında yeniden bir karar veremeyeceğinden dolayı; davacının eşi...’in...yasal faiziyle birlikte tazmini istemiyle daha önce Mahkemede açılan davada verilen 23.05.2014 tarih ve E.2014/602, K. 2014/914 sayılı kararla davanın reddine karar verildiği, bu kararın davacı vekiline...tarihinde tebliğ edildiği, anılan kararın temyiz edilmeksizin kesinleştiği, davacının daha önce açmış olduğu davada verilip kesin hüküm niteliği kazanan idari yargı kararının varlığı karşısında; aynı konuda açılan ve tarafları aynı olan bu davanın esasının incelenme olanağı bulunmadığı gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddi yolunda verilen kararın onanmasına” dair D15D, 18.06.2015 tarih ve E. 2014/8861, K. 2015/4165 sayılı kararı; Aynı yönde D10D, 12.02.2018 tarih ve E. 2016/233, K. 2018/471 sayılı kararı; D10D, 12.02.2018 tarih ve E. 2016/514, K. 2018/472 sayılı kararı; D2D, 18.04.2018 tarih ve E. 2016/3764, K.2018/2683 sayılı kararı; “İdare Mahkemesince her ne kadar davacının sürekli işçi kadrosuna geçirilmesi talebinin reddine ilişkin işlemin işbu davadan önce de dava konusu edildiği, ilgili mahkemece verilen süre ret kararının kesinleştiği ve buna göre aynı konuda açılan, konusu ve tarafları aynı olan davanın esasının incelenme olanağı bulunmadığı gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddine karar verilmiş ise de, dava konusu olayda davalı idareye yeniden bir başvuruda bulunulduğu ve başvurunun reddi ile dava konusu edilebilecek nitelikte yeni bir işlemin vücut bulduğu, bu durumda, idare mahkemesi tarafından davaya konu işlemin esasının incelenmesi gerekirken kesin hüküm nedeniyle davanın incelenmeksizin reddi yolunda verilen kararda hukuki isabet bulunmadığına” dair D12D, 13.06.2017 tarih ve E. 2016/5520, K.2017/3138 sayılı kararı.

tazmini istemiyle açılan davada verilen mahkeme kararında; her ne kadar, aynı taraflar arasında aynı sebeplerle açılmış bulunan ilk davada işlemin iptaline karar verildiği ve bu hâliyle de anılan kararın bakılan tam yargı davasında kesin hüküm teşkil ettiği belirtilmekte ise de; davacı tarafından ilk davada, alacağının ödenmesi için yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlem dava konusu edilmiş, mahkemece bu işlemin iptaline karar verilmiş, bu iptal kararının kesinleşmesi üzerine de iptal kararının infazı amacıyla bakılan tam yargı davası açıldığı, aynı taraflar arasındaki iptal davasında verilen hüküm tazminat istemine yönelik tam yargı davası bakımından kesin hüküm teşkil etmeyeceğinden, mahkemece, işin esasına girilerek, dava tarihinden sonra yapılan ödeme de dikkate alınarak karar verilmesi gerekirken davanın incelenmeksizin reddi yönündeki temyize konu mahkeme kararında usul hükümlerine uygunluk görülmediğine”, karar verilmiştir³³.

Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ve aynı hukuki çekişmeyi içeren dava hakkında daha önce adli yargı mercilerince verilmiş bulunan kesin hüküm sonrasında, idari yargıda açılan davada kesin hüküm nedeniyle incelenmeksizin ret kararı verilmesi gerekir. Danıştay konuya ilişkin bir kararında, adli yargı mercilerince verilen ve kesinleşen mahkeme kararı sonrası tarafları, sebebi ve konusu aynı olan davanın kesin hüküm nedeniyle incelenmeksizin reddi yolunda verilen mahkeme kararını onamıştır³⁴.

³³ D13D, 20.20.2015 tarih ve E. 2012/3202, K. 2015/3495 sayılı yayımlanmamış kararı; Benzer bir uyuşmazlıkta, davacı tarafından KPDS'den 52,50 puan aldığından bahisle doktora yeterlik sınavına alınma talebiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin...sayılı işlem ile bildirilen davalı idare işleminin iptalinin istendiği, davacının aynı taleple yaptığı başvurunun reddine ilişkin...sayılı işlem ile bildirilen davalı idare işleminin iptali için daha önce aynı gerekçelere dayanarak dava açtığı, Erzurum 2. İdare Mahkemesinin 26/02/2013 tarih ve E.2012/979, K.2013/159 sayılı kararı ile davanın reddedildiği, bu kararın...tarihinde kesinleştiği, açılan yeni davanın, dava konusu edilen idari işlemlerin tarihi ve sayısı farklı olsa da; davanın tarafları, konusu ve sebepleri bakımından 26/02/2013 tarih ve E. 2012/979, K.2013/159 sayılı karara konu uyuşmazlıkla aynı olduğu gerekçesiyle kesin hüküm nedeniyle davanın incelenmeksizin reddine karar verildiği, davacının anayasal güvence altındaki eğitim ve öğrenim hakkı kapsamında doktora yeterlik sınavına katılabilmek için yaptığı başvurunun 2577 sayılı Kanunun 10. maddesi kapsamında yapılmış bir başvuru olduğu ve Erzurum 2. İdare Mahkemesinin vermiş olduğu 26.2.2013 tarih ve E. 2012/979, K. 2013/159 sayılı davanın reddi yönündeki kararının bakılmakta olan davanın incelenmesini engelleyecek mahiyette kesin hüküm teşkil etmediği açık olup Mahkemece davanın esasının incelenmesi gerekirken kesin hüküm nedeniyle incelenmeksizin reddine karar verilmesinde hukuki isabet bulunmadığına” dair D8D, 08.10.2015 tarih ve E. 2014/9631, K. 2015/8292 sayılı kararı.

³⁴ D12D, 26.04.2018 tarih ve E. 2018/649, K. 2018/1987 sayılı kararı (davacının hizmet sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin 09.12.2011 tarihli ve 11338 sayılı işlemin iptali istemiyle açılan davada; Ankara 5. İdare Mahkemesi'nin 25.03.2015 tarihli ve E. 2015/526, K. 2015/530 sayılı davanın görev yönünden reddi yolundaki ısrar kararının bozulmasına ilişkin Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun 05.04.2017 tarihli ve E. 2015/3423, K. 2017/1559 sayılı kararına uyularak; davacı tarafından hizmet sözleşmesinin feshedildiği iddiasıyla işe iade istemiyle Ankara 8. İş Mahkemesi'nde açılan diğer bir davada, Mahkemenin 27.12.2012 tarihli ve E.2012/24, K. 2012/1136 sayılı kararıyla davanın reddine karar verildiği;

2.1.1.4. Dava Açıldığı Tarihte Davanın Konusunun Bulunmaması

İdari yargıda açılan bir davada, davanın açıldığı tarih itibarıyla davanın konusu kalmamış olabilir. Örneğin iptali istenilen idari işlem, dava açılmadan önce idarece geri alınmış olabilir. Benzer şekilde tam yargı davasının açıldığı tarih itibarıyla, talep edilen tazminat miktarı davacıya ödenmiş olabilir. Ya da dava açma tarihi itibarıyla, dava konusu edilen işlem idarece hiç tesis edilmemiş olabilir. Bu gibi durumlarda davanın incelenmeksizin reddine karar verilmektedir.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “davaya konu atama işleminin dava açılmadan önce davalı idarenin...sayılı kararnamesiyle iptal edildiği (geri alındığı) görüldüğünden, yürürlükte olmayan söz konusu işleme karşı açılan davanın esasını inceleme olanağı bulunmadığı gerekçesiyle...davanın incelenmeksizin reddine dair karara yapılan istinaf başvurusunun reddine”³⁵ karar verilmiştir . Danıştay başka bir kararında, “dava açma tarihi itibarıyla davacının özel esaslara alınmasına yönelik tesis edilmiş herhangi bir işlem bulunmadığı gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddine dair verilen vergi mahkemesi kararına yapılan temyiz istemini” reddetmiştir³⁶.

Danıştay’ın konuya ilişkin diğer bir kararında, “iptal davalarının, idari makam ve mercilerin idare işlevleriyle ilgili kamu hukuku alanında tesis ettikleri tek taraflı, yazılı, doğrudan uygulanabilir ve kesin nitelikte hukuki tasarruflar olan idari işlemlere karşı açılması gerektiği açık olup; idari işlem niteliği bulunmayan sözlü işlemlerin iptal davasının konusunu teşkil etmesinin mümkün olmadığı, şifahi işlemi yönünden, davanın incelenmeksizin reddine karar verilmesi gerekirken; işin esasının incelenmesi suretiyle verilen idare mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmadığına” karar vermiştir³⁷.

anılan kararın Yargıtay 7. Hukuk Dairesi’nin 15.04.2013 tarihli ve E. 2013/6368, K. 2013/6661 sayılı kararıyla onanarak kesinleştiği, tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ve aynı hukuki çekişmeyi içeren bakılan dava hakkında daha önce verilmiş bulunan kesin hüküm nedeniyle, davanın esasının incelenmesine hukuken olanak bulunmadığı gerekçesiyle davanın kesin hüküm nedeniyle incelenmeksizin reddi kararının onanmasına dair); DİDDK, 05.04.2017 tarih ve E. 2015/3423, K. 2017/1559 sayılı kararı.

³⁵ Samsun BİM 1İDD, 15.03.2018 tarih ve E. 2018/139, K.2018/392 sayılı kararı; Benzer yönde İstanbul BİM 2VDD, 21.11.2016 tarih ve E. 2016/3068, K. 2016/642 sayılı kararı; Konya BİM 1İDD, 06.03.2018 tarih ve E. 2018/16, K.2018/399 sayılı kararı; Ankara BİM 1İDD, 17.01.2018 tarih ve E. 2018/19, K.2018/73 sayılı kararı; İstanbul BİM 4İDD, 15.11.2017 tarih ve E. 2017/1723, K. 2017/1022 sayılı kararı; Konya BİM 3İDD, 22.06.2018 tarih ve E. 2018/996, K.2018/1317 sayılı kararı.

³⁶ D3D, 06.12.2016 tarih E. 2016/5946, K.2016/6358 sayılı kararı; “Davalı idare tarafından tesis edilen bir yıkım kararı bulunmadığından, İdare Mahkemesince, yıkıma ilişkin kısım hakkında davanın incelenmeksizin reddine karar verilmesi gerekirken...bu kısım hakkında hüküm kurulmamasında hukuki isabet görülmediği” yönünde D14D, 14.07.2018 tarih ve E. 2015/4355, K. 2018/5062 sayılı kararı.

³⁷ D14D, 03.07.2018 tarih, 2015/1042, K. 2018/4972 sayılı kararı.

2.1.1.5. İdari İşlem ya da Eylem Niteliğinde İstem

Yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde yargı kararı verilemez (AY, m. 125). Benzer şekilde 2577 sayılı Kanunun 2. maddesine göre, idari yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır. İdari mahkemeler idari eylem ve işlem niteliğinde yargı kararı veremezler.

Anayasaya ve 2577 sayılı Kanuna göre idari yargı mercileri, idari eylem ve işlem niteliğinde karar veremezler. Anayasa ve kanunda, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verme yasağı öngörülmüştür. Ancak idari eylem veya işlem niteliğinde karar verilmesi isteminde bulunulması halinde, ne tür karar verileceğine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

İdari yargı uygulamasında, idari işlem veya eylem niteliğinde karar verilmesi istemleri hakkında “davanın incelenmeksizin reddine” karar verilmektedir. Bu uygulama idari yargıda yerleşik bir uygulamadır.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “Anayasa ve Yasa hükmü uyarınca, davacı tarafın atamasının Ankara veya Afyonkarahisar iline yapılmasına karar verilmesi yönünde, idari işlem tesisi niteliğindeki isteminin incelenerek hüküm kurulmasına hukuken olanak bulunmadığından, davanın bu kısmının incelenmeksizin reddine” karar verilmiştir³⁸.

İlgililer tarafından, belli bir durumun tespitine karar verilmesi istemleri de, idari işlem veya eylem niteliğinde karar verilmesi istemleri kapsamında

³⁸ D2D, 30.12.2013 tarih ve E. 2009/6223, K. 2013/12406 sayılı kararı; Aynı yönde D5D, 10.12.2014 tarih ve E. 2012/556, K. 2014/9146 sayılı kararı; D12D, 19.09.2014 tarih ve E. 2013/3108, K. 2014/5812 sayılı kararı, “Geriatri disiplininin fiziksel tıp ve rehabilitasyon anabilim dalına da yan dal olarak bağlanması istemi hakkında incelenmeksizin reddine” dair D8D, 04.03.2014 tarih ve E. 2009/7718, K. 2014/1692 sayılı kararı; “Davacı şirkete tutanak ve uzlaşma evrakının gönderilmesine karar verilmesi istemi hakkında incelenmeksizin reddine” dair, Ankara 2. Vergi Mahkemesi, 15.01.2013 tarih ve E. 2012/1837, K. 2013/43 sayılı kararı; “Dava dilekçesinde davaya konu İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü’nün...yazısı ekinde yer verilen belediyeler listesine Salyazı Belediyesi’nin de eklenmesi istemi hakkında incelenmeksizin reddine” dair D8D, 28.06.2018 tarih ve E. 2018/1342, K. 2018/3782 sayılı kararı; “20.12.2004-04.03.2011 tarihine kadar olan sürenin 5289 sayılı Kanun uyarınca verilen derecenin kazanılmış hak, aylık, derece ve kademedede değerlendirilmesi talebinin idare mahkemelerinin idari eylem ve işlem niteliğinde karar veremeyeceği gerekçesiyle incelenmeksizin reddine” dair Kayseri 1. İdare Mahkemesi, 17.05.2016 tarih ve E. 2014/829, K. 2016/537 sayılı kararı; “Davalı idare adına olan tapu kaydının iptali ile davacı adına kayıt ve tescilli talebiyle açılan davanın incelenmeksizin reddine karar verilmesi gerektiğine” dair D14D, 19.03.2018 tarih ve E. 2015/5320, K. 2018/1617 sayılı kararı.

değerlendirilmekte ve davanın incelenmeksizin reddine karar verilmektedir. Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “iş sözleşmesinin feshedilmediğinin tespitine ilişkin istem yönünden davanın incelenmeksizin reddine” karar verilmiştir³⁹.

Başka bir uyuşmazlıkta, “davacı tarafından dönem ve miktarları belirtilen vergi borçlarından dolayı borçlu olmadığına “tespiti” talep edilmekte ise de, idari işlem niteliğinde yargı kararı verilmesini gerektiren taleplerin, idarelere sunulması, talebin reddi halinde, bu yöndeki ret işleminin iptali istemiyle idari yargı yerlerinde dava açılması gerektiği açık olup anılan “tespit” isteminin, yargı merciince incelenmesi olanağı bulunmadığı gerekçesiyle davanın kısmen incelenmeksizin reddine” karar verilmiştir⁴⁰.

2.1.1.6. Kanun veya Kararname İptal İstemi

Kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin iptali istemiyle idari yargıda dava açılabilir.

2577 sayılı Kanunun 2. maddesine göre; idari yargı, idari işlemler hakkında iptal davası, idari eylem ve işlemler hakkında açılan tam yargı davaları ve tahkim yolu öngörülen imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar hariç, kamu hizmetlerinden birinin yürütülmesi için yapılan her türlü idari sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davalara bakmakla yetkilidir. Ancak kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ya da Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin hukuka uygunluk denetiminde görevli mahkeme Anayasa Mahkemesi'dir.

Anayasanın 148. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi, kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar. Anayasanın 150. maddesine göre, Kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkı, Cumhurbaşkanına, en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubuna, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere

³⁹ İstanbul 11. İdare Mahkemesi, 28.06.2016 tarih ve E. 2015/514, K. 2016/1249 sayılı kararı; “Borçlanma bedelinin ödendiği tarihi takip eden aybaşından itibaren kısmi aylığın tam aylığa dönüştürülmesi gerektiğinin tespitine dair istem yönünden davanın incelenmeksizin reddine” dair Ankara 15. İdare Mahkemesi, 29.05.2008 tarih ve E. 2007/1018, K. 2008/782 sayılı kararı.

⁴⁰ Manisa Vergi Mahkemesi, 29.09.2017 tarih ve E. 2017/286, K. 2017/779 sayılı kararı.

aittir. Anayasanın 174. maddesine göre ise, Bir davaya bakmakta olan mahkeme, yürürlükteki ve davada uygulanacak kanun hükmünde kararnamelerin iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurabilir.

Kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin veya Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin iptali istemiyle idari yargıda dava açılması halinde, nasıl bir karar verileceği önem arz eder.

İdari yargı uygulamasında Anayasa Mahkemesinin görev alanına giren bu işlemlerin iptali istemiyle açılan davalarda, davanın incelenmeksizin reddine karar verilmektedir. Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “4505 sayılı Sosyal Güvenlikle İlgili Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Temsil Tazminatı Ödenmesi Hakkında Kanunun 2. maddesiyle 3671 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyelerinin Ödenek, Yolluk ve Emekliliklerine Dair Kanuna eklenen geçici 8. maddenin iptali istemiyle açılan davada, 2577 sayılı Yasanın 2. maddesi uyarınca idari dava türleri arasında ve idari yargı yetkisinin sınırları içinde yer almayı Yasanın geçici 8. maddesine ilişkin iptal istemi, Anayasanın 148 ve 150. maddelerinde belirtilen kişi ve gruplar tarafından Anayasa Mahkemesinde açılacak bir iptal davasına konu olabileceğinden, iptal isteminin 2577 sayılı Yasanın değişik 15. maddesinin 1/b bendi uyarınca incelenmeksizin reddine” karar verilmiştir⁴¹.

Başka bir uyuşmazlıkta, “677 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 4. maddesinin iptali istemiyle açılan işbu davada idari davaya konu olacak bir idari işlem bulunmadığı, yasa hükmünde olan KHK’nın 4. maddesinin iptali istemine ilişkin uyuşmazlığın esasını inceleme kabiliyeti bulunmadığından...istinafa konu görev ret kararının kaldırılmasına; davanın incelenmeksizin reddine” karar verilmiştir⁴².

Kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin, Meclis İçtüzüğünün veya kanun hükmünde kararnamelerin iptali istemiyle açılan davalarda, davanın görev yönünden reddi gerektiği düşünülebilir. Ancak bu tür davalarda, davanın incelenmeksizin reddi yönünde karar verilmesi 2577 sayılı Kanuna

⁴¹ D11D, 03.07.2001 tarih ve E. 2001/1993, K. 2001/1656 sayılı kararı; Aynı yönde D11D, 28.01.2004 tarih ve E. 2003/4444, K. 2004/504 sayılı kararı; D11D, 05.03.2004 tarih ve E. 2004/474, K. 2004/1036 sayılı kararı; D11D, 23.05.2008 tarih ve E. 2008/4713, K. 2008/5796 sayılı kararı; D11D, 10.03.2009 tarih ve E. 2009/5453, K. 2009/2523 sayılı kararı; D11D, 09.05.2011 tarih ve E. 2011/88, K. 2011/3040 sayılı kararı; D11D, 17.01.2013 tarih ve E. 2012/7618, K. 2013/108 sayılı kararı; D11D, 15.10.2014 tarih ve E. 2014/3308, K. 2014/5739 sayılı kararı.

⁴² Ankara BİM 4İDD, 29.11.2017 tarih ve E. 2017/4270, K. 2017/3940 sayılı kararı.

daha uygundur⁴³. Çünkü 2577 sayılı Kanununun 15. maddesinde, sadece adli yargının görevli olduğu konularda, idari yargıda açılan davaların görev yönünden reddedileceği düzenlemesi yer almaktadır. Ancak kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin, Meclis İttüzüğünün veya kanun hükmünde kararnamelerin iptali istemiyle idari yargıda dava açılması muhtemeldir. Kaldı ki uygulamada bu tür davaların idari yargıda açıldığı da görülmektedir. Kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin, Meclis İttüzüğünün veya kanun hükmünde kararnamelerin iptali istemiyle açılan bir davada, karar verme yetkisi Anayasa Mahkemesindedir. Bu tür davalarda, davanın görev yönünden reddine karar verilmesine imkân tanıyacak kanun değişikliği yapılması yerinde bir uygulama olacaktır.

2.1.1.7. Yargı Yolu Kapalı İşlemin İptal İstemi

Anayasa veya kanunlarla bir kısım idari işlemlere karşı yargı yolu kapatılmıştır. Anayasaya göre Yüksek Askeri Şûranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma işlemlerine ve Hâkimler ve Savcılar Kurulunun meslekten çıkarma hariç işlemlerine karşı yargı yolu kapatılmıştır⁴⁴.

Bu işlemlerin kesin ve yürütülebilir işlem olduğu kuşkusuzdur. Bu işlemlere ilgililerin dava açmada menfaatinin bulunduğu da açık ise de, anayasa veya kanun ile dava açma hakkı engellenmiştir. Bu tür işlemlere karşı idari yargıda dava açılması halinde, idari yargı merciinin görev ret kararı vermesi de mümkün değildir. Çünkü yargı yolu kapalı olan işlemin, ait olduğu bir yargı kolu bulunmamaktadır.

İdari yargı mercileri yargı yolu kapalı olan işleme açılan davalarda, davanın incelenmeksizin reddine karar vermektedir. Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “6413 sayılı Kanun’da yargı denetimine açık olduğu ve iptal davası açılacak disiplin cezaları arasında bulunmayan uyarma cezası verilmesine ilişkin işlemlere karşı idari yargı yolu kapatılmış olduğundan; iş bu davaya konu uyarma cezası verilmesine ilişkin işlemin incelenme olanağı bulunmadığı gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddine” karar verilmiştir⁴⁵.

⁴³ Bölge idare mahkemesi bir kararında bu yönde karar vermiştir, Ankara BİM 4İDD, 29.11.2017 tarih ve E. 2017/4270, K. 2017/3940 sayılı kararı.

⁴⁴ Yargıtay Kanununa göre, Yargıtay Başkan ve üyeleri hakkında disiplin soruşturması sürecinde Yüksek Disiplin Kurulunca tesis edilen işlemlere karşı Başkanlar Kuruluna itiraz edilebilir. İtiraz yerinde görülürse ceza tümüyle kaldırılır veya değiştirilir (m. 43). Başkanlar Kurulunun itiraz üzerine veya doğrudan doğruya verdikleri bütün kararlar kesin olup, bu kararlar aleyhine başka bir yargı merciine başvurulamaz (m. 17). Yargıtay Kanununa tabi yüksek yargı mensupları hakkında disipline ilişkin tesis edilen Başkanlar Kurulunun kararlarına karşı yargı yolu Anayasaya aykırı olarak kapatılmıştır. Eraslan Yunus, Türk Hukukunda Yargı Mensuplarının Disiplin Sorumluluğu, Ankara, 2018: 241.

⁴⁵ Tekirdağ İdare Mahkemesi, 12.04.2018 tarih ve E. 2017/901, K. 2018/520 sayılı kararı; Benzer yönde

İdari işleme karşı yargı yolu kapalı olduğu kuralının dayanağı kanun veya kanun hükmünde kararname ise bu durum özellik arz eder. Çünkü idari işleme yargı yolu kapalı olduğuna ilişkin kanun veya kanun hükmünde kararname hükmü Anayasaya aykırı olabilir. İptal davası açan ilgili de, hem işlemin iptalini hem de işleme yargı yolunu kapatan Kanun veya KHK hükmünün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmasını isteyebilir. Böyle bir durumda, idari yargı mercileri doğrudan davanın incelenmeksizin reddine karar vermemesi gerekir. Öncelikle işleme yargı yolunu kapatan hükmün Anayasaya aykırılık iddiasının ciddi olup olmadığını değerlendirmeli, şayet ciddi görürse, işleme karşı yargı yolunu kapatan hükmün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurması hukuka uygun olacaktır.

2.1.2. Uyuşmazlığı Sonlandıran İncelenmeksizin Ret Kararı Verilmesinde Aşamalar

2.1.2.1. Dava Aşamasında Uyuşmazlığı Sonlandıran İncelenmeksizin Ret Kararları

İdari yargıda kesin ve yürütülmesi zorunlu olmayan işlemin iptal istemi, idari eylem veya işlem niteliğinde istem, kanun ve kanun hükmünde kararname ile Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin idari yargıdan iptali istemi, derdestlik, kesin hüküm hallerinin varlığı ve davanın açıldığı tarihte davanın konusunun bulunmaması hallerinde ilk derece mahkemesi sıfatıyla uyuşmazlığı sonlandıran incelenmeksizin ret kararları verilmektedir⁴⁶.

İlk derece yargılaması sırasında incelenmeksizin ret kararının ne zaman verileceği önem arz etmektedir. İncelenmeksizin ret kararı verilmesini gerektiren sebepler uyuşmazlığı sona erdiren sebeplerdir. İlk derece yargılamasında davanın incelenmeksizin reddi sebebi varken uyuşmazlığın esastan çözülüp bir karar verilmesi hukuka aykırı olacaktır. Nitekim incelenmeksizin ret kararları usule ilişkin kararlardır. İdari yargılama usulünde, usulden karar verilmesini gerektiren bir sebebin bulunması durumunda esastan karar verilmesi hukuken mümkün

Elazığ 1. İdare Mahkemesi, 28.12.2017 tarih ve E. 2017/762, K. 2017/959 sayılı kararı; Meslekten çıkarma dışındaki HSK işlemlerine karşı yargı yolu kapalı olduğundan davanın incelenmeksizin reddine dair Konya 1. İdare Mahkemesi, 05.12.2017 tarih ve E. 2017/1700, K. 2017/1878 sayılı kararı; Ankara 9. İdare Mahkemesi, 23.03.2017 tarih ve E. 2016/4521, K. 2017/966 sayılı kararı.

⁴⁶ D5D, 10.12.2014 tarih ve E. 2012/556, K. 2014/9146 sayılı kararı; D11D, 09.05.2011 tarih ve E. 2011/88, K. 2011/3040 sayılı kararı; Ankara BİM 1İDD, 17.01.2018 tarih ve E. 2018/19, K.2018/73 sayılı kararı; D10D, 12.02.2018 tarih ve E. 2016/233, K. 2018/471 sayılı kararı; D8D, 24.05.2016 tarih ve E. 2015/11577, K. 2016/5530 sayılı kararı; İzmir BİM 6İDD, 31.10.2017 tarih ve E. 2017/1410, K. 2017/1480 sayılı kararı.

değildir. Bu sonuca 2577 sayılı Kanunun bir bütün olarak değerlendirilmesinden ulaşmak mümkündür. 2577 sayılı Kanunda kesin ve yürütülmesi zorunlu olmayan işlem dışında incelenmeksizin ret kararlarına ilişkin özel bir düzenleme bulunmamakta ise de, bu kararların esas kararlardan önce verilmesi gereken kararlar olduğu söylenebilir. Benzer şekilde Danıştay, incelenmeksizin ret kararı verilmesi gereken sebepler varken esas yönünden verilen kararların hukuka aykırı olduğu görüşündedir⁴⁷.

Bir idari davada ilk inceleme üzerine usulden verilmesi gereken ret sebeplerinin bulunması halinde davanın incelenmeksizin reddine kararı verilip verilmeyeceği hususunun irdelenmesi yerinde olacaktır. İncelenmeksizin ret kararları, 2577 sayılı Kanunda açıkça düzenlenmiş olmasa da uyuşmazlığı sona erdiren usul kararlarıdır. İlk inceleme üzerine verilen görev ret, yetki ret, merciine tevdi, ehliyet ret, süre ret, kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olmadığından davanın reddine kararları da uyuşmazlığı sona erdiren usul kararlarıdır. Burada önemli olan mesele, uyuşmazlığı sona erdiren incelenmeksizin ret kararlarının mı yoksa ilk inceleme üzerine verilen usul kararlarının mı öncelikli olduğudur.

Görev ret, yetki ret, merciine tevdi, ehliyet ret, süre ret nedeniyle davanın reddi sebepleri istisnai durumlar⁴⁸ haricinde davanın açıldığı sırada bulunmaktadır. Uyuşmazlığı sona erdiren incelenmeksizin ret sebepleri de dava açıldığı tarihte bulunmaktadır⁴⁹. Bu nedenle incelenmeksizin ret sebepleri ile ilk inceleme sebepleri arasında bir öncelik ayırımına gidilmesine gerek bulunmamaktadır. Ancak, görev ve yetkinin ilk incelemede olduğu gibi, incelenmeksizin ret sebeplerinden önce dikkate alınması yerinde olacaktır. Danıştay'ın görüşü de bu yöndedir⁵⁰. Aksi bir yorum, vergi mahkemesinin görevine giren bir konuda idare

⁴⁷ "Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bu davanın kesin hüküm nedeniyle incelenmeksizin reddine karar verilmesi gerekirken, işin esasının incelenmesi suretiyle verilen temyize konu mahkeme kararında hukuki isabet görülmediği" yönünde D14D, 11.04.2018 tarih ve E. 2015/1198, K. 2018/2476 sayılı kararı; "Derdestlik nedeniyle davanın incelenmeksizin reddine karar verilmesi gereken hallerde davanın esası hakkında karar verilmeyeceği" yönünde D2D, 20.06.2017 tarih ve E. 2017/323, K. 2017/5234 sayılı kararı; D2D, 15.05.2017 tarih ve E. 2016/8239, K. 2017/4027 sayılı kararı; D14D, 30.12.2015 tarih ve E. 2015/9492, K. 2015/11033 sayılı kararı.

⁴⁸ Kanuni düzenleme nedeniyle görevli mahkemenin değişmesi veya yeni bir mahkemenin açılması nedeniyle yetkili mahkemenin değişmesi nedeniyle dava açıldıktan sonra da görev ret veya yetki ret sebebi ortaya çıkabilmektedir.

⁴⁹ Bazı incelenmeksizin ret sebepleri (örneğin işlemin dava açıldıktan sonra geri alınması gibi) dava açıldıktan sonra ortaya çıkmışsa zaten incelenmeksizin ret kararı verilmemekte, karar verilmesine yer olmadığı kararı verilmektedir; D8D, 05.10.2007 tarih ve E. 2006/228, K. 2007/5090 sayılı kararı; D8D, 28.10.2009 tarih ve E. 2009/5217, K. 2009/6113 sayılı kararı; DİDDK, 11.12.2017 tarih ve E. 2015/2842, K. 2017/4228 sayılı kararı.

⁵⁰ D10D, 12.06.2014 tarih ve E. 2011/9367, K. 2014/3922 sayılı kararı.

mahkemesinin veya Danıştay'ın karar vermesine ya da adli yargının görevine giren bir konuda idari yargının karar vermesine sebebiyet verebilir.

Davanın incelenmeksizin reddi kararı sebebinden biri olan idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken işlem olup olmadığı, 2577 sayılı Kanunda dava dilekçe üzerine ilk inceleme konuları arasında sayılmış iken, diğer incelenmeksizin ret karar sebepleri 2577 sayılı Kanunda özel olarak düzenlenmemiştir. Diğer incelenmeksizin ret karar sebepleri yönünden 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa yapılan bir atıf da yoktur. Buna karşın 6100 sayılı Kanunun dava şartlarını düzenleyen 114. maddesinin 1. fıkrasında, dava açmakta hukuki yararının bulunması, aynı davanın, daha önceden açılmış ve hâlen görülmekte olmaması, aynı davanın, daha önceden kesin hükme bağlanmamış olması dava açma şartları arasında sayılmış, Kanunun 115. maddesinde ise mahkemenin dava şartı noksanlığının tespit etmesi halinde davanın usulden reddedileceği kurala bağlanmıştır.

İdari yargı uygulamasında usule ilişkin karar türlerinden biri olan davanın incelenmeksizin ret kararı sebepleri, ilk inceleme konuları arasında tek bir başlık altında toplanabilir. Çünkü sebepleri farklı olsa da tüm incelenmeksizin ret kararların birçok ortak özeliği vardır. Bunlar; davanın açıldığı tarihte incelenmeksizin ret sebeplerin mevcut olması, bu kararların usule ilişkin kararlar olması ve davanın her aşamasında bu kararların verilebiliyor olmasıdır. Öte yandan ilk inceleme konuları arasında idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken işlem dışındaki sebepler, kanunda düzenlenmemiş ve bu konuda 6100 sayılı Kanuna atıf yapılmamıştır. Tüm bu sebeplerden dolayı 2577 sayılı Kanunda, davanın incelenmeksizin ret sebeplerinin ilk inceleme konuları arasında tek bir başlık altında toplanması ve bu sebeplerin varlığı halinde “davanın incelenmeksizin reddine” ve “davanın usulden reddine” karar verileceğinin düzenlenmesi yerinde bir uygulama olacaktır. Bu durum hem bu kararlara kanuni dayanak teşkil edecek hem de idari yargı uygulamasının kanuna yansımaları sağlanmış olacaktır.

Davanın incelenmeksizin ret sebeplerinin 2577 sayılı Kanunda, ilk inceleme konuları arasında tek bir başlık altında toplanmasının ne şekilde yapılacağı da önem arz eder. Bu konuda öncelikle, 2577 sayılı Kanunun 14/3-d bendine yer alan “idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken işlem olup olmadığı” ifadesi ilk inceleme konuları arasından çıkarılmalıdır. Çünkü bu durum, incelenmeksizin ret kararlarının sebeplerinden sadece biridir. Bunun yerine tüm incelenmeksizin ret karar sebeplerini kapsayacak bir ifade getirilmelidir. 2577 sayılı Kanunun

14/3-d bendine “istemin incelenmeye değer olup olmadığı” ifadesi getirilebilir. Bu ifadenin tek başına eklenmesi de yeterli değildir. Bu ifadenin kapsamının da açıklanmasına ihtiyaç vardır. Bunun için 2577 sayılı Kanunun 15. maddesinin 1. fıkrasına “f” bendi eklenmeli ve bu bent ile, “istemin idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken işleme ilişkin olmaması, istemin idari eylem veya işlem niteliğinde karar verilmesine ilişkin olması, istemin kanun, kanun hükmünde kararname ve Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile Meclis İÇtüzüğü iptaline ya da yargı yolu kapalı işlemlere ilişkin olması, davanın açıldığı tarihte davanın konusunun bulunmaması, davada derdestlik ve kesin hüküm hallerinin varlığı hallerinde, istem incelenmeye değer olmadığından davanın incelenmeksizin reddine” hükmü getirilmelidir. Bu şekilde, incelenmeksizin ret kararı ile bu kararı gerektiren sebepler kanunda açık olarak düzenlenmiş ve incelenmeksizin ret kararı gerektiren tüm sebepler ilk inceleme konuları arasına dâhil olacaktır. “Davanın incelenmeksizin reddine” ifadesi idari yargı uygulamasında yerleşmiş bir kavramdır. “Davanın incelenmeksizin reddine” ifadesi yerine, davanın usulden reddine ifadesini de kullanmak mümkündür.

İdari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken işlem olup olmadığı dışındaki incelenmeksizin ret kararı gerektiren sebepler açısından, Hukuk Muhakemeleri Kanununa atıf yapılması da düşünülebilir. Bu kapsamda Hukuk Muhakemeleri Kanununa derdestlik, kesin hüküm ve hukuki yarar kavramları bakımından atıf yapılabilir. Ancak bu uygulama 2577 sayılı Kanunun sistematığına uygun düşmez. Çünkü incelenmeksizin ret kararı gerektiren sebepler ilk inceleme konularına ilişkindir. Ayrıca bu atıf, tüm incelenmeksizin ret kararı gerektiren sebeplerin karşılanmasını da sağlamayacaktır. Örneğin idari yargıda açılan davanın kanun, kanun hükmünde kararname, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve Meclis içtüzüğünün iptaline ilişkin olması hallerinde, Hukuk Muhakemeleri Kanununa yapılan bu atfın, davanın usulden reddi veya incelenmeksizin reddi kararına dayanak olması hukuken olanaklı görünmemektedir. Bu nedenle davanın incelenmeksizin reddine ilişkin karar ve sebeplerinin 2577 sayılı Kanunda düzenlenmesi daha uygun olacaktır.

2.1.2.2. Kanun Yolu Aşamasında Uyuşmazlığı Sonlandıran İncelenmeksizin Ret Kararları

2.1.2.2.1. İstinaf Kanun Yolunda

2577 sayılı Kanunun 45. maddesine göre, ivedi yargılama usulü kapsamında kesin olarak verilen kararlar dışında, idare veya vergi mahkemesince verilen kararlara karşı istinaf kanun yoluna başvurulabilir. İlk derece idare ve

vergi mahkemesinde görülen bir davada, incelenmeksizin ret sebepleri olmasına rağmen uyumsuzluk esastan karara bağlanmış olabilir.

İstinaf yoluyla bölge idare mahkemesi önüne gelen ve esastan karara bağlanmış bir davada, incelenmeksizin ret kararı verilmesi gerektiren bir sebebin varlığının tespiti halinde ne tür karar verileceği önem arz etmektedir. Bu durumda, incelenmeksizin ret kararı bölge idare mahkemesince mi verilecektir yoksa ilk derece mahkemesince incelenmeksizin ret kararı verilmek üzere dosya mahkemesine iade mi edilecektir? 2577 sayılı Kanununun 45. maddesinin düzenleniş amacı ve lafzından, incelenmeksizin ret kararının bölge idare mahkemesince verilmesi gerektiği söylenebilir. Çünkü bölge idare mahkemesi, 2577 sayılı Kanununun 45/5 maddesine göre, sadece ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunu haklı bulduğu, davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme yahut reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından bakılmış olması hallerinde, istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar vererek dosyayı ilgili mahkemeye gönderir.

Bölge idare mahkemesi, ilk derece idare ve vergi mahkemelerince esastan karar verilen dosyalarda, usulden karar verilmesi gerektiği görüşünde ise bu kararı kendisi vermektedir. İncelenmeksizin ret kararları da usule ilişkin kararlar olduğuna göre, diğer usul kararları gibi incelenmeksizin ret kararını da bölge idare mahkemesinin vermesi kanun koyucunun amacına uygun düşecektir.

Uygulamada bölge idare mahkemesi kararları da bu yöndedir. Konuya ilişkin bir uyumsuzlukta, “işlemin bu haliyle rızaen ödemeye çağrı niteliğinde olduğu ve icrai niteliği bulunmadığı, idari davaya konu olabilecek kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olmadığı anlaşıldığından, davanın esasının incelenmesine hukuken imkan olmadığı sonucuna varıldığı...Van 1. İdare Mahkemesinin 14.07.2017 tarih ve E. 2016/843, K. 2017/1630 sayılı kararının kaldırılmasına, 2577 sayılı Kanununun 15. maddesinin 1/b bendi hükmü uyarınca davanın incelenmeksizin reddine” karar verilmiştir⁵¹.

⁵¹ Erzurum BİM 3. İDD, 27.12.2018 tarih ve E. 2018/280, K. 2018/158 sayılı kararı; Konya BİM 5. İDD, 20.12.2018 tarih ve E. 2018/1091, K. 2018/1872 sayılı kararı; “Aynı konuda idari yargı yerinde tekrar açılan davanın incelenmeksizin reddine” dair İzmir BİM 2. İDD, 31.10.2017 tarih ve E. 2017/7134, K. 2017/7617 sayılı kararı; İzmir BİM 2. İDD, 28.02.2017 tarih ve E. 2017/256, K. 2017/705 sayılı kararı; “1/1000 ölçekli revizyon imar planına ilişkin kısmının derdestlik nedeniyle incelenmeksizin reddi gerektiğinden...Trabzon İdare Mahkemesi’nin 13.10.2016 tarih ve E:2016/599, K:2016/1282 sayılı kararının,...1/1000 ölçekli revizyon imar planına ilişkin kısmı yönünden istinaf başvurularının kabulüne ve kararın bu kısmının kaldırılmasına, 06/10/2006 tarihli 1/1000 ölçekli revizyon imar planına ilişkin kısım yönünden davanın incelenmeksizin reddine” dair Samsun BİM 2. İDD, 23.02.2017 tarih ve E. 2017/20, K. 2017/135 sayılı kararı.

2.1.2.2.2. Temyiz Kanun Yolunda

İlk derece mahkemesinde bakılan dava aşamasında veya istinaf kanun yolu aşamasında, incelenmeksizin ret kararı verilmesi gerektiren sebep olmasına rağmen uyuşmazlık esastan karara bağlanmış olabilir.

Esastan karar verilen bir dava dosyasında, temyiz aşamasında incelenmeksizin ret kararı verilmesi gerektiği anlaşıldığı takdirde ne yönde karar verileceği önem arz eder. İncelenmeksizin ret kararı verilmesi gerektiren sebepler, davanın her aşamasında dikkate alınması gerekmektedir. Çünkü bu sebepler uyuşmazlığı sona erdirmektedir. İncelenmeksizin ret kararları da usule ilişkin kararlardır. Bu nedenle temyiz aşamasında incelenmeksizin ret gerektiren sebeplerin dikkate alınarak karar verilmesi gerektiği söylenebilir.

Uygulamada Danıştay, incelenmeksizin ret kararı gerektiren bir davada esastan karar verilmişse, davada incelenmeksizin ret kararı verilmesi gerektiğinden bahisle mahkeme kararını bozmakta, incelenmeksizin ret kararı verilmek üzere dosyayı mahkemesine göndermektir. Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “işbu dava ile aynı tarih ve sayılı serbest dolaşıma giriş beyannamesine ilişkin vergilere vaki itirazın açıkça reddine dair işlemin dava konusu edildiği, Mersin Birinci Vergi Mahkemesinin...sayılı kararıyla, uyuşmazlığın esasının incelenmesi suretiyle işlemin iptaline ve fazladan ödenen tutarların iadesine hükmedildiği anlaşıldığından, mahkemece, uyuşmazlığın esasına girilmeksizin, davanın incelenmeksizin reddine karar verilmesi gerekirken, istemin özetinde yer alan gerekçe ile karar verilmesinde isabet görülmediği, bu nedenle, temyiz isteminin kabulüne ve mahkeme kararının bozulmasına, bozma kararı üzerine mahkemece yeniden verilecek kararla birlikte yargılama giderleri de hüküm altına alınacağından, bu hususta ayrıca hüküm tesisine gerek bulunmadığına” hükmedilmiştir⁵².

İvedi yargılama usulü kapsamında verilen kararların temyizi aşamasında, uyuşmazlığı sona erdiren incelenmeksizin ret sebeplerinin bulunduğu anlaşılmaması halinde ise davanın incelenmeksizin reddi kararını Danıştay vermektedir. Bir uyuşmazlıkta, “sözleşmenin iptali istemi, mahkemenin idarenin yerine geçmek suretiyle söz konusu sözleşmenin feshi yönünde yeni bir işlem tesisi anlamına geleceğinden, 2577 sayılı Kanunun 2. maddesinin 2. fıkrası uyarınca bu talebin esası hakkında bir inceleme yapılması mümkün olmadığı, ... davalının temyiz isteminin kabulü ile mahkeme kararının bozulmasına, davanın

⁵² D7D, 10.10.2018 tarih ve E. 2014/4139, K. 2018/4291 sayılı kararı; Benzer yönde D6D, 08.10.2018 tarih ve E. 2016/6483, K. 2018/7511 sayılı kararı.

incelenmeksizin reddine...2577 sayılı Kanun'un 20/A maddesinin ikinci fıkrasının (i) bendi uyarınca kesin olarak" karar verilmiştir⁵³.

2.2. Uyuşmazlığı Sonlandırmayan İncelenmeksizin Ret Kararları

İdari yargılama usulünde uyuşmazlığı sona erdirmeyen incelenmeksizin ret kararları da verilebilmektedir. Bu kararlar ara karar hükmündedir. Bu kararlar uyuşmazlığı sona erdirmedeği gibi, yargı merciinin davadan el çekmesini de sağlamaz. Bu kararlar yürütmenin durdurulması istemine ilişkin olabileceği gibi, diğer karar istemleri hakkında da verilebilmektedir.

2.2.1. Uyuşmazlığı Sonlandırmayan İncelenmeksizin Ret Kararını Gerektiren Haller

Uyuşmazlığı sonlandırmayan ara karar niteliğindeki incelenmeksizin ret kararı verilmesi gerektiren haller; "kanunda yasaklanmış bir istemde bulunulması", "istemde bulunulmasında hukuki yarar bulunmaması" ve "diğer nedenler"den kaynaklanabilmektedir.

2.2.1.1. Kanunen Yasaklanmış Bir İstem

İdari yargılama usulünde, uyuşmazlığı sona erdiren usulden veya esastan kararlar verilebildiği gibi, uyuşmazlığı sonlandırmayan ara karar niteliğinde kararlar da verilebilmektedir. Bu kararların bir kısmı, yargı merciince resen (ilgili kişi ve kurumlardan bilgi ve belge isteme) verilebildiği gibi, bir kısmı ise istem üzerine verilmektedir. İstem üzerine verilen kararlara örnek olarak adli yardım istemi, yürütmeyi durdurma istemi, yürütmeyi durdurmaya ilişkin karara itiraz istemi, bağlantı istemi, müdahale istemi, istinaf veya temyiz istemi gösterilebilir.

İdari yargılama usulüne ilişkin olarak kanunlarda tarafların bazı istemlerde bulunması yasaklanmıştır. Örneğin ivedi yargılama usulünde yürütmenin durdurulması talebine ilişkin olarak verilecek kararlara itiraz edilemez (2577 sayılı Kanun, m. 20/A), aynı sebeplere dayanılarak ikinci kez yürütmenin durdurulması isteminde bulunulamaz (2577 sayılı Kanun, m. 27), konusu beş bin Türk lirasını geçmeyen vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemlere karşı açılan iptal davaları hakkında idare ve vergi mahkemelerince verilen kararlar kesin olup, bunlara karşı istinaf yoluna başvurulamaz (2577 sayılı Kanun, m. 45), bölge idare mahkemelerinin 46. maddeye göre temyize açık olmayan kararları kesin olduğundan bu kararlara karşı temyiz yoluna başvurulamaz (2577 sayılı Kanun, m. 46).

⁵³ D13D, 07.04.2016 tarih ve E. 2016/341, K. 2016/1006 sayılı kararı.

Davanın tarafı veya üçüncü kişi idari yargı mercilerinden kanunda yasaklanmış bir istemde bulunması halinde, istem hakkında incelenmeksizin ret kararı verilmektedir. Örneğin aynı sebeplere dayanılarak ikinci kez yürütmenin durdurulması isteminde bulunulması halinde, yürütmeyi durdurma istemi hakkında incelenmeksizin ret kararı verilmektedir. Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “ikinci kez yürütmenin durdurulması isteminde bulunulamayacağı gerekçesiyle yürütmenin durdurulması isteminin incelenmeksizin reddi yolunda verilen Antalya 1. Vergi Mahkemesinin...kararına yapılan itirazın reddine” karar verilmiştir⁵⁴.

2.2.1.2. Hukuki Yarar Bulunmayan İstem

İdari yargıda görülen bir davada, istemde bulunan tarafın bu isteminde hukuki bir yararının bulunması gerekmektedir. İdari işlemler hakkında iptal davası açılabilmesi için öncelikle idari işlemin ilgilinin hukuki menfaatini ihlal etmesi koşulunun varlığı arandığı gibi, idari yargılama usulünde yapılan istemlerin de hukuki yararının bulunması şarttır. Örneğin lehine karar verilen tarafın istinaf veya temyiz isteminde bulunmasında hukuki yararı bulunmaması durumunda, bu istem hakkında incelenmeksizin ret kararı verilmektedir.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “Bozma kararı ile doğacak hukuki durum ise, iptal kararının verildiği andan önceki durum; yani, davanın derdest hale gelmesidir. Bunun anlamı, iptali istenilen işleme konu vergi veya cezanın tahsilinin, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 27’nci maddesinin 4’üncü fıkrası uyarınca olanaksızlaşmasıdır. Durum böyle olunca; iptal kararlarının yürütülmelerinin durdurulmasının, istemde bulunan idare yönünden herhangi bir hukuki yarar sağlamayacağı açıktır. Bu nedenle, yürütmenin durdurulmasına ilişkin istemin incelenmeksizin reddine” karar verilmiştir⁵⁵.

2.2.1.3. Diğer Nedenler

Diğer bazı nedenler, uyuşmazlığı sonlandırmayan incelenmeksizin ret kararı

⁵⁴ Konya BİM VDD, 20.12.2018 tarih ve YD İtiraz no. 2018/509 sayılı kararı; Benzer yönde D3D, 27.11.2018 tarih ve E. 2016/4413 sayılı kararı; D5D, 30.10.2018 tarih ve E. 2016/58819 sayılı kararı, D7D, 19.02.2018 tarih ve E. 2016/4454 sayılı kararı.

⁵⁵ D3D, 23.10.2017 tarih ve E. 2017/3396 sayılı kararı; Benzer yönde D3D, 11.04.2017 tarih ve E. 20171166 sayılı kararı; D7D, 02.02.2016 tarih ve E. 2016/106 sayılı kararı; “Temyizen incelenerek bozulması istenilen kararda davalı idare aleyhine herhangi bir hüküm kurulmadığı, başka bir anlatımla davalı idarenin korunması gereken hukuki bir yararı bulunmadığından temyiz isteminin esasının incelenmesine olanak bulunmadığı,...temyiz isteminin incelenmeksizin reddine” dair D11D, 12.06.2016 tarih ve E. 2018/1240, K. 2018/2951 sayılı kararı; D14D, 27.02.2018 tarih ve E. 2018/488, K. 2018/920 sayılı kararı.

verilmesini gerektirebilir. Örneğin şekli anlamda kesinleşen mahkeme kararına karşı aleyhine karar verilen tarafın kanun yoluna başvurması halinde başvuru hakkında incelenmeksizin ret kararı verilebilir. Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “davacının temyiz isteminin Danıştay Onbirinci Dairesi’nce onanarak kesinleşen mahkeme kararının, iptal edilen işlem nedeniyle davacının maaşından yapılan kesintilerin dava tarihi itibarıyla iadesine ilişkin kısmına yönelik olduğu anlaşıldığından, ısrara konu olmayan bu kısma ilişkin temyiz isteminin incelenmesine olanak bulunmadığı” gerekçesiyle davacının temyiz isteminin incelenmeksizin reddine karar verilmiştir⁵⁶.

İdari yargı mercilerinin görevine girmeyen bir konuda yapılan başvurunun incelenmeksizin reddi de diğer nedenler arasında gösterilebilir. Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi eski ve yeni Müdürü hakkında 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun uyarınca soruşturma izni verilmesi istemli başvurusunun reddine ilişkin...karara karşı yaptığı itirazın Antalya Bölge İdare Mahkemesi’nin...sayılı kararıyla reddi, bu karara yönelik karar düzeltme isteminin ise, Antalya Bölge İdare Mahkemesi’nin... sayılı kararıyla incelenmeksizin reddi üzerine, anılan kişiler hakkında yargılamanın yenilenmesi ve dava açılması istemli başvurusunun Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunca incelenme olanağı bulunmadığından...davacının isteminin incelenmeksizin reddine” karar verilmiştir⁵⁷.

Davanın taraflarından olmayan ve dava sonucunda hakkında hüküm kurulmayan ancak yanında katıldığı tarafa yardımcı olabilen müdahilin, yanında davaya katıldığı tarafın kanun yollarına başvurmaması durumunda, tek başına kanun yollarına başvurmasına hukuken olanak bulunmamaktadır. Müdahilin yanında davaya katıldığı tarafın temyiz isteminde bulunmamış olması halinde, kendisi tarafından yapılan istinaf, temyiz ya da yargılamanın yenilenmesi isteminin incelenmeksizin reddine karar verilebilecektir. İdari yargıda verilen kararlar da bu yödedir⁵⁸.

⁵⁶ DİDDK, 15.03.2018 tarih ve E. 2016/5417, K. 2018/1035 sayılı kararı; DİDDK, 18.05.2016 tarih ve E. 2014/1127, K. 2016/2104 sayılı kararı.

⁵⁷ DİDDK, 04.03.2015 tarih ve E. 2015/396, K. 2015/635 sayılı kararı; “İdare mahkemesinin 18/04/2017 tarihli kararı, 6545 sayılı Kanunla getirilen kanun yollarına ilişkin kurallara tabi olup, bölge idare mahkemelerinin tüm yurttaki görevine başladıkları (20/07/2016) tarihten sonra verildiği ve bu tarihten sonra verilen kararlar açısından karar düzeltme kanun yolunun kaldırıldığı dikkate alındığında, istinaf yoluyla incelenip kesin olarak verilen Dairemiz kararının düzeltilmesi isteminin incelenme olanağı bulunmadığından...karar düzeltme isteminin incelenmeksizin reddine” dair İstanbul BİM 5. İDD, 26.12.2018 tarih ve E. 2018/3333, K. 2018/2327 sayılı kararı.

⁵⁸ Sakarya 1. İdare Mahkemesi, 04.01.2017 tarih ve E. 2016/1694, K. 2017/8 sayılı kararı; DİDDK,

2.2.2. Yetkili Mercii İtibariyle Uyuşmazlığı Sonlandırmayan İncelenmeksizin Ret Kararı Verilmesinde Aşamalar

Uyuşmazlığı sonlandırmayan incelenmeksizin ret kararları ilk derece mahkemesince verilebileceği gibi, istinaf aşamasında bölge idare mahkemesince veya temyiz kanun yolunda Danıştay tarafından da verilebilmektedir.

2.2.2.1. Dava Aşamasında Uyuşmazlığı Sonlandırmayan İncelenmeksizin Ret Kararları

Dava aşamasında uyuşmazlığı sora erdirmeyen incelenmeksizin ret kararları, ilk derece mahkemesi sıfatıyla idare, vergi mahkemesi veya Danıştayca verilmektedir. İlk derece mahkemesi sıfatıyla davaya bakan idari yargı merciinden, yapılan herhangi bir istemle ilgili uyuşmazlığı sonlandırmayan incelenmeksizin ret kararı verilmesi mümkündür. Örneğin ikinci kez yürütmenin durdurulması istemi hakkında incelenmeksizin ret kararı ilk derece mahkemesi sıfatıyla davaya bakan merci tarafından verilebilecektir.

Dava aşamasında uyuşmazlığı sona erdirmeyen incelenmeksizin ret kararlarından biri de, yürütmenin durdurulması istemi hakkındaki karara yapılan itiraz üzerine verilebilmektedir. Ancak bu kararlar ilk derece mahkemelerince verilmemektedir. Yürütmeyi durdurma kararlarına ilişkin itiraz merci olan bölge idare mahkemesi veya Danıştay Dava Daireleri Kurullarınca verilmektedir. Örneğin ivedi yargılama usulünde yürütmenin durdurulması talebine ilişkin olarak verilecek kararlara itiraz edilmesi halinde, itiraz merci tarafından istem hakkında incelenmeksizin ret kararı verilecektir. Danıştay uygulaması da bu yöndedir⁵⁹.

2.2.2.2. Kanun Yolu Aşamasında Uyuşmazlığı Sonlandırmayan İncelenmeksizin Ret Kararları

İdari yargılama usulünde, dava aşamasında olduğu gibi, kanun yolu aşamalarında da uyuşmazlığı sona erdirmeyen incelenmeksizin ret kararları verilebilmektedir. Bu kararlar yürütmeyi durdurma istemine ilişkin olabileceği gibi diğer istemlere ilişkin de olabilmektedir.

04.03.2015 tarih ve E. 2015/253, K. 2015/633 sayılı kararı; D14D, 27.12.2018 tarih ve E. 2018/5712, K. 2018/8309 sayılı kararı; D8D, 17.09.2018 tarih ve E. 2018/4363, K. 2018/4443 sayılı kararı; D10D, 26.06.2018 tarih ve E. 2018/22876, K. 2018/2211 sayılı kararı; Ankara BİM 9. İDD, 19.12.2018 tarih ve E. 2018/1223, K. 2018/1464 sayılı kararı; Konya BİM 5. İDD, 31.10.2018 tarih ve E. 2018/595, K. 2018/1480 sayılı kararı.

⁵⁹ DİDDK, 09.03.2016 tarih ve 2016/145 YD itiraz nolu kararı.

2.2.2.2.1. İstinaf Kanun Yolunda

İstinaf kanun yolu aşamasında da uyuşmazlığı sona erdirmeyen incelenmeksizin ret kararları verilebilir. İstinaf aşamasında yürütmenin durdurulması istemi, istinaf istemleri hakkında incelenmeksizin ret kararları verilmesi mümkündür.

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “konusu beş bin Türk Lirasını geçmediği anlaşılan dava hakkında, idare mahkemesince bölge idare mahkemelerinin göreve başladıkları 20.07.2016 tarihinden sonra verilen karar kesin olup, bu karara karşı istinaf yoluna başvurulamayacağından, anılan kararın kaldırılmasına yönelik davalı idare istinaf başvurusunun incelenmesine olanak bulunmadığından...istinaf başvurusunun incelenmeksizin reddine” karar verilmiştir⁶⁰.

2.2.2.2.2. Temyiz Kanun Yolunda

Temyiz kanun yolunda verilen ve uyuşmazlığı sona erdirmeyen incelenmeksizin ret kararları idari yargı kararlarına yansımaktadır. Temyiz kanun yolunda yürütmenin durdurulması istemi, temyiz istemleri hakkında incelenmeksizin ret kararları verilebilmektedir.

Bir uyuşmazlıkta, “6545 sayılı Kanunun gerekçesi birlikte değerlendirildiğinde, 2577 sayılı Kanunun 46’ncı maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde belirlenen miktarı aşmayan ve konusu para olmayan davalar hakkında vergi mahkemelerince verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurusu üzerine bölge idare mahkemelerince verilen kararların kesin olduğu; dolayısıyla, bu kararların temyiz istemine konu edilemeyeceği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu hukuki durum karşısında; dava konusu tutarın 104.466,67 TL olduğu dikkate alındığında, işbu davaya ilişkin olarak Kocaeli İkinci Vergi Mahkemesi kararına yönelik istinaf başvurusunun reddine ilişkin İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Beşinci Vergi Dava Dairesi kararının bozulması istemiyle yapılan temyiz isteminin, incelenmesine olanak bulunmamaktadır. Açıklanan nedenle, temyiz isteminin incelenmeksizin reddine” karar verilmiştir⁶¹.

⁶⁰ Ankara BİM 11 İDD, 09.01.2019 tarih ve E. 2018/3067, K. 2019/42 sayılı kararı; Aynı yönde İzmir BİM 2VDD, 14.01.2019 tarih ve E. 2019/41, K. 2019/29 sayılı kararı; İstanbul BİM 10. İDD, 08.01.2019 tarih ve E. 2018/3909, K. 2019/8 sayılı kararı; Konya BİM 4. İDD, 27.12.2018 tarih ve E. 2018/1659, K. 2018/1608 sayılı kararı.

⁶¹ D7D, 19.12.2018, E. 2018/5323, K.2018/6091 sayılı kararı; D13D, 24.12.2018, E. 2018/4072, K. 2018/4297 sayılı kararı; temyiz isteminde bulunan tarafın isteminde hukuki yarar bulunmadığından bahisle temyiz isteminin incelenmeksizin reddine dair D11D, 12.09.2018, E. 2018/1222, K. 2018/3327 sayılı kararı; aynı yönde; D11D, 12.06.2016, E. 2018/1240, K. 2018/2951 sayılı kararı; D14D, 27.02.2018, E. 2018/488, K. 2018/920 sayılı kararı.

3. İNCELENMEKSİZİN RET KARARLARINDA ÖZELLİK ARZEDEN DURUMLAR

3.1. *İncelenmeksizin Ret Kararlarında Kanun Yolu*

İdari yargılama usulünde verilen incelenmeksizin ret kararların bir kısmına karşı kanun yoluna başvurmak olanaklıdır. İncelenmeksizin ret kararlarına karşı kanun yolu incelemesini, verilen kararın uyuşmazlığı sona erdirip erdirmediğine göre değerlendirmek yerinde olacaktır.

3.1.1. *Uyuşmazlığı Sona Erdiren İncelenmeksizin Ret Kararlarında Kanun Yolu*

Uyuşmazlığı sonlandıran incelenmeksizin ret kararlarına karşı kanun yolunun bulunup bulunmadığı, kararın hangi yargı merci tarafından verildiğine göre değişir.

İdare ve vergi mahkemesi tarafından verilen ve uyuşmazlığı sona erdiren incelenmeksizin ret kararlarına karşı kanun yollarına başvurmak hukuken mümkündür. Kural olarak incelenmeksizin ret kararlarına karşı kanun yoluna başvurulmasını engelleyen bir mevzuat hükmü bulunmamaktadır. Ancak uyuşmazlığın konusu beş bin Türk lirasını geçmiyorsa veya özel kanunda kararın kesin olduğuna ilişkin hüküm varsa kanun yoluna başvurulması 2577 sayılı Kanunun 45/1 maddesine göre olanaklı değildir.

İdare ve vergi mahkemesince verilen ve uyuşmazlığı sona erdiren incelenmeksizin ret kararlarının istinaf kanun yolu denetimi bölge idare mahkemesince yapılmaktadır. Bölge idare mahkemesince, incelenmeksizin ret kararına yapılan istinaf başvurusunun reddine veya kabulüne karar verilecektir.

İncelenmeksizin ret kararına yapılan istinaf başvurusunun kabulüne karar verilmesi hali özellik arz etmektedir. Çünkü bu durumda bölge idare mahkemesi, istinaf başvurusunun kabulüne karar vermekte ve aynı zamanda ilk derece mahkemesince verilen incelenmeksizin ret kararını kaldırmaktadır. Bölge idare mahkemesi, incelenmeksizin ret kararını kaldırdıktan sonra uyuşmazlık hakkında kendisi mi karar verecektir yoksa dava dosyasını mahkemesine mi iade edecektir?

2577 sayılı Kanunun 45. maddesinde, bölge idare mahkemesinin hangi hallerde dava dosyasını mahkemesine göndereceği düzenlenmiştir. 2577 sayılı Kanuna göre, bölge idare mahkemesi ilk inceleme üzerine verilen kararlara

karşı yapılan istinaf başvurusunu haklı bulduğu, davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme yahut reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından bakılmış olması hallerinde, mahkeme kararının kaldırılmasına karar vererek dosyayı ilgili mahkemeye gönderir (m. 45/5). Kanunda sayılan haller arasında uyumsuzluğu sona erdiren incelenmeksizin ret kararı açıkça sayılmamıştır. Bu durumun nedeni ise, incelenmeksizin ret karar türü ve tüm sebeplerinin 2577 sayılı Kanunda açıkça düzenlenmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

İlk derece mahkemesince verilen incelenmeksizin ret kararı bölge idare mahkemesince istinaf aşamasında kaldırıldıktan sonra, uyumsuzluk hakkında ne yönde karar verileceğine ilişkin kanunda boşluk bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu durum, uyumsuzluğu sona erdiren incelenmeksizin ret kararı ve sebeplerinin 2577 sayılı Kanunda düzenlenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Yukarıda değinildiği gibi 2577 sayılı Kanunun ilk inceleme konularına ilişkin değişiklik yapılmalı ve uyumsuzluğu sona erdiren incelenmeksizin ret karar türüne ve sebeplerine kanunda yer verilmelidir. Yapılan düzenlemeyle bölge idare mahkemesinin istinaf incelemesinde, incelenmeksizin ret kararını kaldırdıktan sonra ne yönde işlem yapılacağı da açıklığa kavuşmuş olacaktır.

Uygulamada bölge idare mahkemeleri, istinaf isteminin kabulü ile incelenmeksizin ret kararının kaldırılması üzerine, yeniden bir karar verilmek üzere dava dosyasının mahkemesine gönderilmesine karar vermektedir. İşlemin davaya konu olacak kesin ve yürütülebilir işlem olmadığından ilk inceleme üzerine verilen incelenmeksizin ret kararları yönünden gönderme kararları verildiği gibi⁶² diğer incelenmeksizin ret sebepleri açısından verilen incelenmeksizin ret kararları yönünden de gönderme kararı verilmektedir⁶³.

2577 sayılı Kanunun 45/4 maddesine göre, bölge idare mahkemesi kural olarak, ilk derece mahkemesi kararını kaldırması halinde, resen araştırma ilkesi uyarınca gerekli inceleme ve araştırmayı bizzat yapacak ve işin esası hakkında yeniden karar verecektir. Ancak bu kural ilk derece mahkemesi tarafından işin esasının incelenmemiş olması durumunda da uygulanması halinde, istinaf merciinin hem ilk derece mahkemesi yetkisini hem de kanun yolu yetkisini üstlenmesine neden olacaktır. Bu durum, ilk derece mahkemesinin yargılama

⁶² İzmir BİM 4. İDD, 26.12.2018 tarih ve E. 2018/2276, K. 2018/3357 sayılı kararı; Erzurum BİM 3. İDD, 20.12.2018 tarih ve E. 2018/276, K. 2018/140 sayılı kararı; İstanbul BİM, 5. İDD, 09.01.2019 tarih ve E. 2018/2515, K. 2019/33 sayılı kararı.

⁶³ İstanbul BİM, 4. İDD, 14.12.2018 tarih ve E. 2018/2896, K. 2018/2871 sayılı kararı; Gaziantep BİM, 4. İDD, 06.12.2018 tarih ve E. 2018/1180, K. 2018/2604 sayılı kararı.

faaliyetinin dışına çıkarılması sonucunu doğuracağı gibi tabii hâkim ilkesine de aykırı olacaktır. İdari yargı kararları da bu yöndedir⁶⁴.

Öte yandan idari yargılama usulünde uyuşmazlığı sona erdiren incelenmeksizin ret kararları da usule ilişkin kararlardır. İncelenmeksizin ret kararı gerektiren sebepler davanın açıldığı sırada mevcuttur. Bu kararlarla uyuşmazlık şeklen sonlanmakla birlikte esastan çözülmemektedir. Yine bu kararlar davanın her aşamasında ve özellikle davanın açıldığı sırada verilmektedir. Sayılan bu nedenler, incelenmeksizin ret kararlarının bölge idare mahkemesince kaldırmasından sonra dosyanın mahkemesine gönderilmesi gerektiğini destekler niteliktedir.

Bölge idare mahkemesince de uyuşmazlığı sona erdiren incelenmeksizin ret kararları verilmektedir. Konusu itibarıyla 2577 sayılı Kanunun 46. maddesinde sayılan kararlara karşı temyiz yolu açıktır. İncelenmeksizin ret kararının konusu bu kapsamda ise Danıştay'a temyiz yoluna başvurulması hukuken olanaklıdır.

Danıştay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği ve uyuşmazlığı sona erdiren incelenmeksizin ret kararları açısından da, ayırıcı özellik arz eden bir durum yoktur. Diğer kararlar gibi kanun yoluna başvurulması mümkündür.

Yargılanmanın yenilenmesi veya kanun yararına bozma kanun yolu bakımından, kararın incelenmeksizin ret kararı olması önem arz etmez. Diğer kararlar gibi incelenmeksizin ret kararlarına karşı da yargılanmanın yenilenmesi veya kanun yararına bozma yoluna başvurulabilir.

3.1.2. Uyuşmazlığı Sona Erdirmeyen İncelenmeksizin Ret Kararlarında Kanun Yolu

Uyuşmazlığı sona erdirmeyen incelenmeksizin ret kararlarına, kanunda öngörülen olağan kanun yollarına başvurulması mümkündür. Örneğin ikinci kez yürütmeyi durdurma istemi hakkında verilen incelenmeksizin ret kararına karşı bölge idare mahkemesine itiraz mümkündür.

Bölge idare mahkemesinin istinaf istemi hakkında verdiği incelenmeksizin ret kararının hukuka aykırı olduğu iddia edilmesi halinde, temyiz yolu açık olmak kaydıyla Danıştay nezdinde temyiz yoluna başvurulması olanaklıdır.

⁶⁴ İstanbul BİM 4. İDD, 04.05.2018 tarih ve E. 2018/72, K. 2018/964 sayılı kararı; Gaziantep BİM 3. İDD, 20.03.2018 tarih ve E. 2018/1803, K. 2018/1263 sayılı kararı.

3.2. İncelenmeksizin Ret Kararlarında Yargılama Giderleri

2577 sayılı Kanununun 24. maddesine göre, idari yargılama usulünde verilen kararlarda, yargılama gideri ile bu giderin hangi tarafa yükletildiğinin gösterilmesi gerekir. 2577 sayılı Kanunda yargılama giderine ilişkin ayrıntılı düzenleme yer almamaktadır. 2577 sayılı Kanunda hüküm bulunmayan yargılama giderine ilişkin hususlarda anılan kanununun 31. maddesine göre, 6100 sayılı Kanun hükümleri uygulanır.

Hukuk Muhakemeleri Kanuna göre yargılama giderleri harçlar, posta gideri, dosya ve sair evrak giderleri, keşif giderleri, tanık ile bilirkişiye ödenen ücret ve giderler, vekâlet ücreti, resmi dairelerden alınan belgeler için ödenen harç, vergi, ücret ve sair giderler ve yargılama sırasında yapılan diğer giderlerdir.

Kural olarak yargılama giderleri, aleyhine hüküm verilen taraftan alınmasına karar verilir (HMK m. 326). Yargılama giderleri bakımından uyumsuzluğu sona erdiren incelenmeksizin ret kararları, özellik arz eden kararlardandır. Çünkü uyumsuzluğun esası hakkında bir karar verilmemektedir. İncelenmeksizin ret kararları davacının aleyhine verilen usul kararlarıdır. Ancak tüm incelenmeksizin ret kararlarında davanın açılmasında davacının haksız olduğu, yargılama giderinin davacı tarafa yükletilmesi gerektiğini söylemek mümkün değildir.

İncelenmeksizin ret kararlarında yargılama giderleri açısından Hukuk Muhakemeleri Kanununda özel düzenlemeler getirilmiştir. Davalı, davanın açılmasına kendi hâl ve davranışıyla sebebiyet vermemiş ve yargılamanın ilk duruşmasında da davacının talep sonucunu kabul etmiş ise yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilmez (m. 312). Bu Kanun hükmünden, davanın açılmasına davacı sebebiyet vermesi halinde yargılama gideri davacı üzerinde bırakılacaktır. Davanın açılmasına davalı idare sebebiyet vermiş ise yargılama gideri davalı idareye yükletilecektir. İncelenmeksizin ret kararı gerektiren sebeplerin tümü davanın açıldığı tarihte mevcut olduğundan, bu karar türünde yargılama giderleri “davanın açılmasına sebebiyet veren” ölçütüyle kural olarak davacıya yükletilmesi gerekir.

İncelenmeksizin ret kararlarında genel olarak davanın açılmasına davacının sebebiyet verdiğini söylemek mümkündür. Örneğin işlemin kesin ve yürütülebilir olmaması, kanun veya kararname iptali istemi, derdestlik veya kesin hüküm, yargı yolu kapalı işleme dava açılması, idari işlem veya eylem niteliğinde istem nedeniyle davanın incelenmeksizin reddine karar verilmesi gereken hallerde

davanın açılmasına davacının sebebiyet verdiğiinden yargılama giderlerinin davacı üzerinde bırakılması gerekir. İdari yargı kararları da bu yöndedir . Ancak yukarıda sayılan incelenmeksizin ret sebeplerinden de olsa bazı istisnai durumlarda davanın açılmasına davalı idare sebebiyet verebilir. Bu halde yargılama giderinin davalı idareye yükletilmesi gerekir. Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “davanın derdestlik nedeniyle incelenmeksizin reddine dair kararın istinaf incelemesinde, davacı adına mükerrer ödeme emri tanzim etmek suretiyle dava açılmasına davalı idarece sebebiyet verilmesi nedeniyle, yargılama giderlerinin davalı idare üzerinde bırakılmasına karar verilmesi gerektiğinden kararın yargılama giderlerine ilişkin kısmının kaldırılmasına, yargılama giderinin ve avukatlık ücretinin davalı idareden alınarak davacıya verilmesine” karar verilmiştir .

Davanın açıldığı tarihte davanın konusunun bulunmaması nedeniyle davanın incelenmeksizin reddine karar verilmesi halinde ise, özellikle davanın açılmasına sebebiyet veren tarafın tespit edilmesi gerekir. Çünkü bu durumda, davanın açılmasına davacı sebebiyet verebileceği gibi davalı idare de sebebiyet vermiş olabilir.

Davanın açıldığı tarihte dava konusunun bulunmaması genellikle, dava konusu edilen idari işlemin dava açılmadan önce idarece geri alınmış olmasından kaynaklanmaktadır. Dava açılmadan işlemin geri alındığı bazen davacıya tebliğ edilmekte bazen ise tebliğ edilmemektedir. Bir idari işleme karşı açılan iptal davasında, dava açılmadan önce işlemin geri alındığının davacıya bildirildiği veya davacının bu durumdan haberdar olduğu hususu davalı idarece ispat edilemeyebilir. Bu durumda, davalı idarenin dava açılmasına sebebiyet verdiği kabul edilir ve yargılama giderleri davalı idareye yükletilir. Şayet dava açılmadan önce işlemin geri alındığının davacıya bildirildiği veya davacının bu durumdan haberdar olduğu hususu davalı idarece ispat edilirse ya da bu durum mahkemece resen tespit edilirse, yargılama giderleri dava açılmasına sebebiyet veren davacı üzerinde bırakılır. İdari yargı mercileri de, davanın açıldığı tarihte dava konusunun bulunmaması halinde, davanın açılmasına sebebiyet veren tarafın tespitinde titiz davranmakta ve yargılama giderlerini davanın açılmasına sebebiyet veren tarafa yüklemektedir .

SONUÇ

İncelenmeksizin ret, idari yargılama usulünde yargı kararlarıyla geliştirilen usuli karar türlerinden biridir. İdari yargılama usulünde, uyuşmazlığı sona erdiren incelenmeksizin ret kararı verildiği gibi, uyuşmazlığı sona erdirmeyen incelenmeksizin ret kararları da verilebilmektedir. Uyuşmazlığı sona erdiren incelenmeksizin ret karar sebepleri; “idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi zorunlu olmayan işlemin iptali istemi”, “derdestlik”, “kesin hüküm”, “dava açıldığı tarihte davanın konusunun bulunmaması”, “idari işlem ya da eylem niteliğinde istem”, “yargı yolu kapalı işlemin iptali istemi”, kanun, kanun hükmünde kararname, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüğünün idari yargıdan iptali istemidir. Uyuşmazlığı sona erdirmeyen incelenmeksizin ret sebepleri ise; “kanunen yasaklanmış bir istem”, “hukuki yarar bulunmayan istem” ve “diğer nedenler”dir.

Uyuşmazlığı sonlandıran incelenmeksizin ret kararı sebeplerinden sadece “idari davaya konu olacak kesin ve yürütülebilir olmayan işlem”e karşı dava açılması durumu 2577 sayılı Kanunda dilekçe üzerine ilk inceleme konuları arasında düzenlenmiştir. Nihai kararı niteliğinde incelenmeksizin ret kararı gerektiren diğer sebepler ve incelenmeksizin ret karar türü kanunda düzenlenmemiştir. Diğer incelenmeksizin ret karar sebepleri yönünden Hukuk Muhakemeleri Kanununa yapılan bir atf da yoktur. Buna karşın Hukuk Muhakemeleri Kanununda derdestlik ve kesin hüküm dava açma şartları arasında sayılmış, dava şartı noksanlığının tespiti halinde davanın usulden reddedileceği kurala bağlanmıştır.

İdari yargı uygulamasında, usule ilişkin karar türlerinden biri olan uyuşmazlığı sonlandıran “davanın incelenmeksizin reddi” kararı sebepleri, ilk inceleme konuları arasında tek bir başlık altında toplanması mümkündür. Çünkü, sebepleri farklı olsa da tüm incelenmeksizin ret kararlarının birçok ortak özeliği vardır. Bunlar; davanın açıldığı tarihte incelenmeksizin ret sebeplerinin mevcut olması, bu kararların usule ilişkin kararlar olması, davanın her aşamasında bu kararların verilebiliyor olması ve incelenmeksizin ret kararı sebeplerinin bulunması halinde davanın esası hakkında karar verilmesinin mümkün bulunmamasıdır. Öte yandan ilk inceleme konuları arasında idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken işlem dışındaki sebepler, kanunda düzenlenmemiş ve bu konuda Hukuk Muhakemeleri Kanununa atf da yapılmamıştır. Tüm bu sebeplerden dolayı 2577 sayılı Kanunda, uyuşmazlığı sonlandıran davanın incelenmeksizin ret sebeplerinin ilk inceleme konuları arasında tek bir başlık altında toplanması ve bu sebeplerin

varlığı halinde “davanın incelenmeksizin reddine” veya “davanın usulden reddine” karar verileceğinin düzenlenmesi yerinde bir uygulama olacaktır. Bu durum hem bu kararlara kanuni dayanak teşkil edecek, hem de idari yargı uygulamasının kanuna yansımaları sağlanmış olacaktır.

Davanın incelenmeksizin ret sebeplerinin 2577 sayılı Kanunda, ilk inceleme konuları arasında tek bir başlık altında toplanmasının ne şekilde yapılacağı da önem arz eder. Bu konuda öncelikle, 2577 sayılı Kanunun 14/3-d bendine yer alan “idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken işlem olup olmadığı” ifadesi, ilk inceleme konuları arasından çıkarılmalıdır. Çünkü “idari yargıya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken işlem olup olmadığı” ifadesi, incelenmeksizin ret kararlarının sebeplerinden sadece birini oluşturmaktadır. Bunun yerine tüm incelenmeksizin ret kararı ve sebeplerini kapsayacak bir ifade getirilmelidir. 2577 sayılı Kanunun 14/3-d bendine “istemin incelenmeye değer olup olmadığı” ifadesi getirilebilir. Bu ifadenin tek başına eklenmesi de yeterli değildir. Bu ifadenin kapsamının da açıklanmasına ihtiyaç vardır. Bunun için 2577 sayılı Kanunun 15. maddesinin 1. fıkrasına “f” bendi eklenmeli ve bu bent ile, “istemin idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken işleme ilişkin olmaması, istemin idari eylem veya işlem niteliğinde karar verilmesine ilişkin olması, istemin kanun, kanun hükmünde kararname ve Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile Meclis içtüzüğü iptaline ya da yargı yolu kapalı işlemlere ilişkin olması, davanın açıldığı tarihte davanın konusunun bulunmaması, davada derdestlik ve kesin hüküm hallerinin varlığı hallerinde, istem incelenmeye değer olmadığından davanın incelenmeksizin reddine” hükmü getirilmelidir. Bu şekilde, incelenmeksizin ret kararı ile bu kararı gerektiren sebepler kanunda açık olarak düzenlenmiş ve incelenmeksizin ret kararı gerektiren tüm sebepler ilk inceleme konuları arasına dâhil edilmiş olacaktır. “Davanın incelenmeksizin reddine” ifadesi idari yargı uygulamasında yerleşmiş bir kavramdır. “Davanın incelenmeksizin reddine” ifadesi yerine, davanın usulden reddi ifadesinin de getirilmesi mümkündür.

İncelenmeksizin ret kararlarına karşı diğer kararlar gibi kanun yoluna başvurulması mümkündür. İlk derece mahkemesince verilen incelenmeksizin ret kararlarının istinaf incelemesinde, bu kararların kaldırılması mümkündür. Bu durumda (idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken işlem olup olmadığından davanın incelenmeksizin reddi hariç), dosyanın incelenmek ve esastan karar verilmek üzere mahkemesine mi gönderileceği yoksa uyuşmazlık hakkında bölge idare mahkemesince mi karar verileceğine ilişkin kanunda boşluk

bulunmaktadır. Bu durum, uyuşmazlığı sonlandıran incelenmeksizin ret karar türü ve sebeplerinin 2577 sayılı Kanunda düzenlemesi gerekliliğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Yukarıda açıklandığı şekilde kanunda yapılacak bir düzenlemeyle, istinaf incelemesinde incelenmeksizin ret kararının bölge idare mahkemesince kaldırıldıktan sonra ne yönde işlem yapılacağı hususu da açıklığa kavuşmuş olacaktır.

KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı, Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu'ndan Hukuk Muhakemeleri Kanununa, Ankara, 2011.

Akyılmaz, Bahtiyar-Sezginer, Murat-Kaya, Cemil, Türk İdare Hukuku Dersleri, Yenilenmiş 9. Baskı, Ankara, 2018.

Coşkun, Mehmet Said (Online), "Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükmün Etkileri", www.academia.edu, (e.t. 21.01.2019).

Çağlayan, Ramazan, "İdari Yargıda Kesin Hüküm", Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. III: 1: 123-141.

Çağlayan, Ramazan, İdare Hukuku Dersleri, Yeni Sisteme Göre Güncellenmiş 6. Baskı, Ankara, 2018.

Eraslan Yunus, Türk Hukukunda Yargı Mensuplarının Disiplin Sorumluluğu, Ankara, 2018.

Göran, Sait-Berkarda, Kemal-Ayanoğlu, Taner-Berk, Kahraman, İdari Yargılama İlgili Konular, Danıştay ve İdari Yargı Günü 135. Yıl Sempozyumu, 9 Mayıs 2003, Ankara, 2004.

Gözler Kemal-Kaplan, Gürsel, İdare Hukuku Dersleri, Güncellenmiş 20. Baskı, Bursa, 2018.

Gözübüyük, A. Şeref, Yönetmelik Yargı, Ankara, 2007.

Işıklar, Celal, "İdari Yargıda Derdestlik", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVI: 12, 2012: 63-106.

Kalabalık, Hâilil, İdari Yargılama Usûlü Hukuku, Konya, 2009.

Kuru, Baki-Arslan, Ramazan-Yılmaz, Ejder, Hukuk Muhakemeleri Usûlü, Ankara, 2006.

Onar, Sıddık Sami, İdare Hukukunun Umumi Esasları, C. 1, İstanbul, 1962.

Önen, Ergun, Medeni Yargılama Hukuku, Ankara, 1979.

Özkaya Ferendeci, Hamide Özden, Kesin Hükmün Objektif Sınırları, İstanbul, 2009.

Pekcanıtez, Hakan-Atalay, Oğuz-Özekes, Muhammet, Medeni Usûl Hukuku, Ankara, 2011.

Şekerci, Ersin, “Yönetsel Yargılama Hukukunda Derdestlik”, Ankara Barosu Dergisi: 1989/3: 429-449.

Tan, Turgut, İdare Hukuku, Ankara, 2011.

Tanrıver Süha, Medeni Usûl Hukukunda Derdestlik İtirazı, Ankara, 1998.

Telli, Semih Tekin, “İdari Yargıda Kesin Hüküm”, İdare Hukuku ve İdari Yargı ile İlgili İncelemeler, Ankara, 1980.

Ulukapı, Ömer, “Medeni Usûl Hukukunda Derdestlik ve Sonuçları”, Yargıtay Dergisi, 1995: 4: 395-445.

www.uyap.gov.tr (Tüm yargı kararları bu siteden alınmıştır)